

SVIESA

No. 1

Sausis-Vasaris-Kovas (January-February-March), 1938

Metai V

Draugas Chu-Teh, žymus Chinijos komunistas ir komandierius
Aštunto Kelio Armijos (buvusios Raudonosios Armijos).

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editorial Board: Dr. J. J. Kashkevich, R. Mizara, S. Sasna, D. M. Solomskas, A. Bimba, L. Prūseika; Managing Editor: Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, N. Y., under the Act of March 3, 1879

TURINYS:

Chinijos Komunistai ir Chinija. D. M. Solomskas.	1
Mūsų Savišalpos Draugijų Problema. J. Gasunas.	4
Tėviškai, Mylimai ir Motinai. Eilėraštis. Julmis.	7
C. I. O. Praktikoje. V. J. Senkevičius.	8
D-ras Vincas Kudirka. Dr. A. Petrika.	10
Baisioji Visuomeninė Liga. Dr. J. J. Kaškievičius.	17
Gaisras. Pranas Kartus.	21
Poetas Zigmas Gėlė. St. Jasilionis.	27
Sutinkant Naujuosius Metus. St. Jasilionis.	29
Thomas Edisonas. A. A. Elisiejev.	30
Kaip žudoma Spauda Lietuvoj. E. R.	32

Platinkite Naują Knygą

PEREITAIS metais Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija išleido drg. A. Bimbos parašytą knygą **“Kelias į Naują Gyvenimą.”** Šią knygą nariai gavo pradžioje šių metų. Daugelis jau perskaitė ir parašė atsiliepimus. Tokia knyga jau senai buvo reikalinga Jungtinių Valstijų ir Kanados lietuviams.

Jau vien skyrių pavadinimai parodo, kokios didelės reikšmės autorius pasirinko temas: **“Užburtame Rate,” “Pasakiško Aukso Šalis,” “Kalviai Savo Naujo Gyvenimo” “Mokslas Nuimtas nuo Kryžiaus,” “Kova su Mirtimi Šiandien ir Rytoj”** ir tt.

Milioni žmonių galvoja, kas kaltas, kur priežastis, kad vieni dirba, prakaituoja, vargsta ir amžinai turi sukti galvą **“kas bus rytoj?”** O kiti gyvena laimingai, sočiai, be rūpesčio, nors nieko negamina. Autorius iškelia priežastis, parodo kaltininkus, nurodo kelią, kuriuom reikia eiti darbo žmonijai, kad išeiti iš to užburto rato, kad tie pasakiški šalies turtai tarnautų ne mažytei dykaduonių saujalei, bet visuomenei, kuri tuos turtus sutvėrė.

Daugelis pritaria, sutinka su komunistais, kad ši tvarka yra negera, kad joje sunku gyventi, bet tuo pat kartu stato daugybę klausimų: kaip žmonės gyvens ateityj? Kokis bus tas socializmas? Kaip prie jo prieiti? Drg. Bimba ir čia davė atsakymą.

“Kelias į Naują Gyvenimą” yra nepavarduojama knyga. Ją reikia skaityti ir studijuoti. Reikia pasiekti kuo plačiausias lietuvių masės ir paskleisti. Centro Komitetas ant rankų dar turi apie 500 knygų. Naudos nebus, jeigu jos gulės ant lentynų sukrautas. Reikia jas paskleisti tarpe lietuvių. Centro Komitetas, norėdamas, kad knyga geriau platintusi, nustatė jai žemą kainą, tik \$1.00 su persiuntimu. ALDLD kuopos ir nariai gauna už pusę kainos. Pirmame savo susirinkime aptarkite ir pasiimkite knygos platinimui. Ypatingai dabar reikia platinti, kada turime vają už naujus narius. Naujieji nariai knyga duosime primokėjus tik 50 centų.

D. M. Solomskas,
ALDLD CK Sekretorius.

ŠVIESA

(THE LIGHT)

POLITIKOS, MOKSLO, MENO IR LITERATŪROS TRIMĖNESINIS ŽURNALAS

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn, N. Y.
Kaina Metams \$1.00; pavienis numeris 25c.

Redakcinė komisija: Dr. J. J. Kaškaučius, R. Mizara, S. Sasna, A. Bimba, D. M. Šolomskas, L. Pruseika.
Atsakomąjasis redaktorius: A. BIMBA

No. 1

Sausis-Vasaris-Kovas (January-February-March)

Metai V

Chinijos Komunistai ir Chinija

D. M. ŠOLOMSKAS

1927 metais pergalingai maršavo Chinijos Kuomintango (Liaudies Partijos) armija iš pietų į šiaurę, mušdama vieną po kitam užsienio imperialistams pasidavusius generolus. Tai buvo apjungta armija. Ją vedė Sovietų Rusijos generolas Gale-no, Chiang Kai-shekas ir kiti. Jos pirmasias eiles sudarė Chinijos komunistai. Bendras frontas Kuomintango ir Chinijos Komunistų Partijos buvo pačiame aukštume. Atrodė kad, galų gale Chinijos liaudis apsiungė ir išvys užsienio imperialistus ir jiems pasidavusius generolus, apsiungs visa milžiniškoji šalis su virš 400,000,000 gyventojų.

Pasaulinė buržuazijos spauda garsiai šaukė, kad "Chinija virto raudona." Liberalai ir reakcionieriai nurodinėjo, kad Sov. Są-gos atstovas Borodinas, gyvenęs Hankowe, virto

Tipiški Chinijos komunistai kareiviai.

"Chinijos diktatorium." Imperialistai nesnaudė. Amerikos, Anglijos, Japonijos, Vokietijos, Italijos, Francijos ir kitų pinigai plaukė į Chiniją, ėjo papirkinėjimas, ardydmas Chinijos liaudies bendro fronto.

Chinijos Buržuazijos Pasutimas

Augo ir stiprėjo pirmas Chinijos liaudies bendras frontas 1925-1927 metais. Augo liaudies organizacijos ir pasitikėjimas pergale. Cantone 10,000 komunistų, 6,000 karo mokyklos studentų ir 180,000 darbo uni-jų narių padėjo nugalėti užsienio imperialistų agentus. Sanghajuje, 3 dienos prieš Chiang Kai-sheko armijos pribuvimą, su-kilo darb. ir paėmė į savo rankas galią, kurią perdavė Chiang Kai-shekui, kada jis pribuvo. Klaida buvo darb. tame, kad jie perdaug tikėjo buržuazijai.

Chinijos buržuazija, su Chiang Kai-sheku priešakyj, nusigando liaudies sąjudžio. Ji metėsi į tarptautinio imperializmo glėbį kovai prieš komunizmą, kovai prieš Chinijos liaudies augančias jėgas. Pasaulinis imperializmas, dirbęs sugriovimui bendro fronto, tuojaus virto Chinijos liaudies, o pirmoj vietoj, komunistų budeliu. Chiang Kai-shekas buvo jo įrankis. Prasidėjo baisiausias teroras. Chinijos komunistai ir darbininkai nelaukė užpuolimo, buvo neprisi-
renge. Chiang Kai-sheko valdžia puolė komunistų organizacijas, armijos kairesnes dalis, unijas, studentus, darbininkus fabrikuose, valstiečius. Žudė! Galvas kapojo! Kaip baisus buvo tas teroras, tai paliūdija Raudonosios Pagelbos atskaita, kuri parodo, kad Chinijoje vien 1932, 1933 ir per 9 mėnesius 1934 metų buvo nužudyta 991,494 žmonės, sužeista 973,287, areštuota 471,845. Be to, teismas nubaudė mirtimi 8,205, o į katorgą (prie sunkių darbų) pasiuntė 2,150.

Chinijos buržuazija ir užsienio imperialistų įvežti bjauriasi budeliai maudėsi Chinijos liaudies kraujuose.

Organizuojasi Chinijos Sovietai

Bet joks teroras nepajėgė sunaikinti Chinijos liaudies troškimą pasiluosuoti. Chinijos Komunistų Partija greitai atsigavo nuo baisių smūgių ir balandžio mėnesį, 1928 metais, sušaukė Penktą Suvažiavimą. Dalyvavo 80 delegatų. Šis suvažiavimas išdirbo planus slaptam veikimui Chiang Kai-sheko valdomoj Chinijoje. Jis išdirbo planus organizavimui kovos būrių arba "Raudonųjų Pikietų" (armijos) ir pradėjo kovą už Chinijos Sovietus.

Sovietai įsikūrė Kiangsi, Hunan, Hupeh, Hubei, Suiyuan, Yunnan ir Szechwan provincijose ir net ant Hainan salos. Kuomintang valdžia, vedama Chiang Kai-sheko, pradėjo baisų karą prieš Chinijos Sovietus. Šešis milžiniškus puolimus suruošė, kiekviename kurių dalyvavo nuo 400,000 iki 1,000,000 kareivių. Jam gelbėjo garsiausi imperialistų ir fašistų generolai prieš-

kyj su vokiečių Sechtu, bet nieko negalėjo padaryti Sovietams. Kada Kiangsi provincijoje Sovietai atsirado baisioj padėtyj, kada apsupo juos virš 800,000 imperialistų vedamų kareivių, tai ji su Raudonąja Armija, skaičiuje apie 150,000 kovotojų ir apie milijonas žmonių, spalių mėnesį, 1934 metais, pakilo ir išmaršavo į vakarus, linkui Shensi provincijos.

Ši kelionė žinoma kaip "6,000 mylių maršas." Maršavimas tęsėsi ištisus metus laiko, iki spalių 1935. Chiang Kai-shekas darė viską, kad sunaikinti juos. Mūšiai ėjo dienomis ir naktimis. Bet Sovietų Raudonoji Armija generolo Chu-Teh vadovystėj visur nugalėjo priešus, apjungė atskiras dalis Raudonosios Armijos kitose provincijose ir pasiekė savo tikslą. Chiang Kai-sheko valdžia buvo paskyrus po \$250,000 dovanų už pristatymą gyvais arba nužudytais Raudonosios Armijos vadų Chu-Teh ir Mao Tse-tung.

Sovietų valdžia ir Chinijos Raudonoji Armija pasiekė Shensi provinciją ir ten įsteigė sovietinę tvarką, kuri apima 150,000 keturkampių mylių plotą, ir per 50,000,000 gyventojų.

Kova už Liaudies Frontą

Chinijos komunistai nenusiminė dėl buržuazijos išdavysčių. Baisusis teroras negalėjo sunaikinti nei Sovietų, nei komunistų. 1937 metų pradžioj Sovietų valdomoj Chinijoje buvo per 360,000 komunistų ir Chiang Kai-sheko valdomoj Chinijoje apie 75,000. Komunistai tęsė kovą už atsteigimą liaudies fronto Chinijoje, kad apsigynus nuo užsienio imperialistų.

Nusileido Chiang Kai-sheko žvaigždė, kaip "pergalėtojo." Chiniją pradėjo pulti ir grobti Japonijos imperialistai. 1931 metais Japonija užpuolė ir pavergė Mandžuriją. 1932 metais pavergė Jahol provinciją ir buvo užpuolus Šanghajsą miestą. Sekančiais metais pradėjo pulti šiaurines provincijas. O 1937 metais, liepos mėnesį, pradėjo karą, pavergti visą Chiniją.

Chinijos Sovietų valdžia ir Komunistų Partija atvejų atvejais siūlė Kuomintango

valdžiai baigti naminių karą, apjungti visas jėgas ir bendrai gintis nuo Japonijos ir kitų šalių imperialistų. Kuomintango valdžia ilgai tam prieštaravo ir vis tęsė karą prieš Chinijos Sovietus. 1936 metais Chiang Kai-shekas nuvyko į Sian miestą, kad vadovavus karui prieš Sovietus. Bet jis ten pateko į savo karininkų nelaisvę. Mat, Chinijoje darbininkų, valstiečių, studentų ir kareivių tarpe taip prasiplatino komunistų obalsiai už bendrą frontą, jog toliau tam nebebuvo galima prieštarauti.

Rugsėjo 23 d., 1937 metais, visi Chinijos laikraščiai paskelbė Komunistų Parti-

Drg. Mao Tse-tung, pirmininkas Chinijos Sovietų

jos Centro Komiteto deklaraciją, kad tarpe jos ir Kuomintango valdžios sudarytas bendras frontas Chinijos apgynimui ir kad baigiasi naminis karas. Sekančią dieną spaudoje tilpo ir Kuomintango valdžios pirmininko Chiang Kai-sheko panašus paskelbimas. Tai buvo didelis Chinijos komunistų ir visos liaudies atsiekimas.

Komunistinis Rajonas

Dabartinis Chinijos liaudies frontas yra suorganizuotas skirtingais pamatais nuo 1925-1927 metų. Chinijos komunistai turi pilno pamato būti pasirengę sutikti naują

buržuazijos išdavystę. Tiesa, Sovietų valdžios valdoma teritorija įeina į abėlos Chinijos teritoriją, bet ji turi savivaldystę. Drg. Van Min rašo:

“Shensi ir Kansu provincijose yra suorganizuotas ypatingas sovietinis rajonas. Tame rajone susidaro atskiras parlamentas, kiekviename apskrities mieste—municipalitetas, kiekviename sodžiuje—kaimiečių atstovų taryba su įvairiomis komisijomis įtraukimui liaudies į praktikinį valstybės tvarkymą. Pirmininkas to ypatingo rajono, visi viršininkai apskričių ir kaimų valdybų yra išrenkami pačių gyventojų. Visi atstovai į vietos parlamentą, apskričių municipalitetus ir kaimų tarybas yra renkami visuotiniu ir slaptu balsavimu. Rinkimų teisės ir demokratinės laisvės yra lygios visiems piliečiams, esantiems nemažiau 18 metų amžiaus.”

Raudonoji Armija mušasi prieš Japonijos imperialistus, bet ji veikia kaip atskira armijos dalis, pasivadinus Aštunto Kelio Armija ir priima abėla Chinijos armijos vadovybę.

Kiti Atsiekimai

Chinijos sovietinis rajonas labai daug pagelbės demokratizavimui visos Chinijos tvarkos. Kuomintango valdomoj teritorijoje piliečiai sužinoję apie geresnę tvarką sovietinėje dalyje, stengsis tą gauti ir pas save. Jau dabar Chinijoje organizuojasi daug įvairių organizacijų, kurios apima milijonus žmonių. Jos reikalauja demokratinės tvarkos. Jau Chiang Kai-sheko valdžia palieusavo visus revoliucinius politinius kalinius. Jau dabar ir Kuomintango valdžią įtraukiamą darbui demokratiniams elementai ir daroma sutartis įleisti Komunistų Partijos atstovybę. Buvę Raudonosios Armijos vadai Mao Tse-tung ir Chu-Teh darosi vis garsesni ir statomi į atsakomingesnes armijos vietas. Jų kovos taktika prieš Japonijos imperialistus pritaikoma ir kitoms armijos dalims.

Japonijos imperialistai manė sumušti Chiniją pačių chinų rankomis—kurstant vienus prieš kitus. Matyti, kad tas nepavyko. Tarpe Kuomintango ir Komunistų

(Tęsa ant 32 pusl.)

MŪSŲ SAVIŠALPOS DRAUGIJŲ PROBLEMA

J. GASIUNAS

AUGŠČIAUSIA Prieglauda Lietuvii Amerikoje pagalios jau susivienijo su **Lietuvių Darbininkų Susivienijimu**. Abiejų organizacijų Centro komitetų bendras posėdis, įvykęs gruodžio 5, 1937 metais, vienbalsiai nutarė užbaigti vienybės darbą. Tokiu būdu 1,182 geram stovy Prieglaudos nariai su \$44,700.46 turto perėjo į LDS. Prieglauda, kaip savistovi šavyšalpos organizacija, pasinaikino. Lietuvii Darbininkų Susivienijimas, tuo pačiu sykiu, paugo iki aštuonių tūkstančių narių ir vieno ketvirtadalis milijono dolerių turto.

Brožai iš Prieglaudos Istorijos

Tenka čia priminti, kad Augščiausią Prieglauda savu laiku yra sulošusi žymią rolę visuomeniniam lietuvių veikime, ypačingai *Pennsylvania* jos valstijoje. "Gležinis miestas" Pittsburghas buvo jos gimtuvės ir viso gyvenimo vietovė. Visi APLA seimai (apart vieno, įvykusio Wilkes-Barre, Pa., 1935 metais) buvo atlaikyti Pittsburgho aplinkė, daugiausia pačiame Pittsburghe ir McKees Rocks'e. Viso atlaikyta 27 seimai—paskutinis buvo 27-tas, įvykęs birželio 20 ir 21, 1937. Jame buvo galutinai nusitarta susivienyti su Lietuvii Darbininkų Susivienijimu.

Augščiausią Prieglauda gimė pačiose kovose, vedamose prieš tamsiąsias spēkas, visokiais būdais varžančias žmonių laisvę. Jos gimdytojais-tvėrėjais buvo pasibrėžę kovoti už žmonijos laisvę, už progresą. Todėl ir savo draugiją jie buvo pavadinę Laisvės Draugija, kurios steigiamas susirinkimas įvyko pabaigoj 1907 metų, Allegheeny, Pa. (dabar N. S. Pittsburgh, Pa.)

Visos aplinkybės tuo laiku tam surūkusiam mieste buvo visai kitokios, negu dabar. Lietuviška klerikalija buvo labai įsigalėjusi ir visai nesukalbama. Jinai buvo apžiojusi veik visas pašalpinės draugijas. Veik kiekvienoj lokalinėj draugijoje buvo įvesta verstina ausinė (išpažintis) ir taipgi verstinas bažnyčios lankymas. Atida-

rant susirinkimus reikėdavo visiems suklaupiti ir poteries atkalbėti. Jeigu kuris neparodydavo pakankamo kunigui palankumo, neatsinėsdavo į savo draugijos susirinkimą kunigo išduotos kortelės, kad jis atlikinėja išpažintį, reguliariai lanko bažnyčią, tas pasidarydavo "atskalūnu" ir tuoju būdavo metamas laukan iš draugijos narių skaičiaus.

Dar ir to klerikalijai nepakakdavo. Kunigai su savo agentais landžiodavo po lietuvių namus ir visai šnipinėdavo. Duodavo įsakymą su "atskalūnais" niekam iš parapijonų nedraugauti ir ant "burdo" nepriimti. Pasipriešinusių visokiais būdais persekioldavo, dirbtuvėse bosams skundinėjo ir tt. Sunki todėl buvo pažangųjų žmonių padėtis. O visgi jie rankų nenuleido. Visgi jie ką nors darė, veikė, šaukė susirinkimus, kuriuose aiškino, kaip geriausia apsišviesti ir progreso keliu eiti.

Taigi, tie pažangieji, kunigų apšaukti "atskalūnais" ir įkūrė Laisvės Draugiją. Kadangi tuo laiku laisvai nusiteikusių buvo nedaug, o intelektualinių spēkų dar mažiau, tai pradžia buvo gana sunki. Kaip tikslai pasklydo žinia apie susiorganizavimą Laisvės Draugijos, tuoju kunigija per pamokslus apšaukė ją "šliuptynių sosaide" ir uždraudė parapijonams joį priklausyti. Kova tarp klerikalų ir laisviečių dar labiau paastrėjo.

Bet Laisvės Draugija, nieko neatbodama, varė savo darbą pirmyn. Ji atsidarė savo pastoviai užėigą—klubą, turėjo tinkamą vietą susirinkimams ir parengimams. Jinai rengė paskaitas, prakalbas, diskusijas netik toį miesto dalyj, bet ir kitose artimose kolonijose. McKees Rocks taipgi susiorganizavo savo skyrių ir atidarė klubą. Susidarė daugiau spēkų. Fortunatas Bagocius (dabartinis SLA prezidentas), tuo laiku gyvenęs ir studentavęs Pittsburghe, pagelbėjo laisviečiams ir parašė pirmą Laisvės Draugijai konstituciją.

Veikė Bendrai su Soc. ir Komunistais

Laisvės Draugija buvo inkorporuota kovo 27, 1911 metais, jau kitu vardu, būtent: **Augščiausia Prieglauda Lietuvių Amerikoje**. Nors vardas buvo pamainytas, bet veikimas pasiliko tas pats. Jinai kooperavo su tuo laiku smarkiai augančia **Lietuvių Socialistų Sąjunga** ir vėliau su **Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija**. Šių organizacijų veikimas už laisvę, už geresnį gyvenimą pasiekė ir kitas draugijas. Didžiulė Lietuvos Sūnų Draugija panaikino verstiną išpažintį, ją pasekė daugelis ir kitų draugijų. Užsimezgė draugingesni ryšiai tarpe įvairių draugijų.

Lietuvių Socialistų Sąjungai persiorganizavus į **Lietuvių Komunistų Sąjungą**, Augščiausia Prieglauda bendrai su ja dirbo. Ypatingai pastaraisiais keliais metais jinai dar glaudžiau susirišo su abelnuoju darbininkų judėjimu, aktyviai dalyvavo kovose už bedarbių ir socialę apdraudą,

prieš ateivių persekiojimą, už darbininkų organizavimą į unijas, už organizavimą darbo partijos. Savo organu turėjo, su mažomis pertraukomis, dienraštį „Laisvę.“

Abelnai imant, Augščiausia Prieglauda buvo pažangi organizacija, finansiniai gana gerai stovinti. Vienu laiku, 1920-21 metais, Centro sekretorius Aleksis, blogos valios žmogus, išėikvojęs draugijos apie penkioliką tūkstančių dolerių, pražuvo. Tai buvo didelis draugijai smūgis. Tačiau pažangiesiems nariams kooperuojant, draugijos išdas buvo atsteigtas. Dar daugiau sutvirtėjo Prieglauda, kai kelios lokalinės draugijos prie jos prisidėjo.

Vidujinių priešų Prieglauda irgi turėjo. Kai kuriose kuopose kildavo ergelių ir net tekdavo į teismus nueiti. Daugiausia nesmagumo padarę yra fašistų ir klerikalų sukurstyti žmonės, o vėliaus taip vadina mi „sklokininkai.“ Vienybės klausimui kilus 1931 metais, didžiausiais vienybės prie-

LDS ir APLA Vienybės Susirinkimo Dalyviai: Pirmoj eilėj sėdi iš kairės į dešinę: A. Matulis, LDS išdo globėjas; J. Gasilūnas, buvęs APLA Centro sekretorius; J. Jesadavičius, buvęs APLA išdininkas, ir J. Mažeika, buvęs APLA išdo globėjas. Antroj eilėj iš kairės į dešinę: D. P. Lekavičius, buvęs APLA prezidentas; E. N. Jeskevičiūtė, buvusi LDS Centro sekretorė; R. Mizara, LDS prezidentas; A. Pipiras, buvęs APLA vice prezidentas; J. Bimba, LDS išdo globėjas; Ona Vaznytė, LDS Centro raštinės darbininkė; Dr. J. J. Kaškiaučius, LDS išdininkas; A. Žvirblis, buvęs APLA išdo globėjas; J. Norkus, buvęs APLA išdo globėjas; J. Siurba, LDS Centro sekretorius; J. Ormanas, LDS Jaunimo Komiteto sekretorius, ir Alda Kairytė, LDS Centro raštinės darbininkė.

šininkais pasirodė "sklokininkai." Pasisekė jiems sukurstyti antrą kuopą, suskaldyti ją ir teismų pagelba daug pinigų išieškoti. Dabar atsimetę nuo Prieglaudos nariai kramtosi sau pirštus, tiek daug nusiskriaudę.

Ir LDS Gimsta Kovose

Vienybės klausimas iškilo visai nepripolamai. Nauja savyšalpos organizacija, veikianti toje pačioje dirvoje, taip pat darbininkiškos krypties, visus lietuvius suidomino. Lietuvių Darbininkų Susivienijimas irgi gimė kovoj prieš laisvės gnaužėjus, kurie tuo laiku turėjo savo kietose rankose Susivienijimą Lietuvių Amerikoje. Lietuviški fašistai su savo talkininkais, matydami progresyvių turinčius didžiumą delegatų SLA 36 seime, dėjo visas pastangas suskaldyti patį seimą. Prezidentas Gegužis, negalėdamas išlaikyti seimą fašistų kontrolei, pašaukė Chicagos policiją, kuri, jo įsakymus pildydama, išmetė iš seimo visus progresyvių delegatus, daugelį jų apmušė ir dar areštavo. Seimas likosi fašistų suskaldytas, taip pat ir pats Susivienijimas.

Toje kovoje ir gimė naujas Susivienijimas. Jisai tuojau sutraukė apie save geriausius lietuvių darbininkų judėjimo darbuotojus, kurie rankas pasiraitoję budavojo naują ir gražią lietuvių savyšalpos organizaciją. Tuojau apie keturi tūkstančiai narių susiraišė ir Lietuvių Darbininkų Susivienijimą. Visose didesnėse lietuvių kolonijose steigėsi kuopos. Naujasis Susivienijimas ėmė savo eilėsną traukti ir lietuvių jaunimą. Pagalios tapo įvestas ir Vaikų Skyrius. LDS visais atžvilgiais greitai laiku pasidarė daug svarbesnė, didesnė ir finansiniai tvirtesnė organizacija už Augščiausią Prieglaudą.

Abiejų panašių organizacijų suvienijimo klausimas todėl pasidarė labai svarbiu dieniu klausimu. Didelė didžiūma abiejų organizacijų narių stojo už vienybę. Vienybės procese iš buvusių APLA kuopų susidarė 22 naujos LDS kuopos. Dabar LDS jau turi 190 kuopų—165 suaugusių ir 25 jaunųjų kuopos.

Dabar Lietuvių Darbininkų Susivienijimas, būdamas tvirčiausia lietuvių savy-

šalpos organizacija, siekiasi turėti dešimtį tūkstančių narių su sekamu seimu, kuris įvyks rugpjūčio mėnesį, Pittsburgho mieste.

Lokalinės Draugijos ir LDS

Lietuvių Darbininkų Susivienijimas priima ir lokales draugijas, kurios nori prisidėti prie šios tvirtos organizacijos. Jau penkios tokios draugijos prisidėjo ir tuomi apsaugojo savo narių pašalpas ir pomirtines.

Šiuo laiku labai sunku lokalinėms draugijoms verstis. Iš Lietuvos žmonių veik visai nebeatvažiuoja per daugelį metų. 20 ar 30 metų atgal atkeliavę čia lietuviai jau pusėtinai nusenę, todėl jei kurie ir nepriklauso prie draugijų, į lokales draugijas nebegali įsirašyti. Jaunimas į tokias draugijas labai sunku įtraukti. Didelė didžiūma tų draugijų todėl jau per kelis metus nėra gavę nei po vieną naują narį. O tuo pačiu sykiu susirgimų ir mirimų skaičius nuolat didėja, draugijų iždai laipsniškai mažėja. Ir ateina diena, kada kai kurios draugijos nebegali pašalpų bemokėti, pritrūksta pinigų ir pomirtinėms. Tokios draugijos, jeigu laiku nesusipranta ir neprisideda prie centralinių organizacijų, būna priverstos likviduotis. Nemažai jų jau pasinaikino, o dar daugelis pasinaikins.

Svarbu todėl dabar, kol dar nevėlu, lokalinėms savyšalpos draugijoms prisidėti prie Lietuvių Darbininkų Susivienijimo.

Kokia LDS Ateitis?

Lietuvių Darbininkų Susivienijimui ateitis gana skaišti. Jisai auga nariais ir turtu, apie jį spiečiasi sveikiau ir energingiau lietuviai. Kuomet Lietuvių Rymo Katalikų Susivienijimas ir SLA nariais visai neauga, tuo pačiu sykiu LDS nuolatos kopia augstyn.

Kurie tvirtina, kad pašalpinės organizacijos neturi dalyvaut politikoj ir abelnai visuomeniniam veikime, nes tai kenkia jų gyvavimui, tie smarkiai apsirinka. Tiesa, kad tos draugijos, kuriose viešpatauja fašistinė ar kitokia atgaleivė politika, ne tik kad neauga, bet dar ir puola. Bet kas kita su tomis draugijomis, kurios aktyviai da-

(Tęsia ant 20 pusl.)

TĖVIŠKEI, MYLIMAI IR MOTINAI

Eilėraštis iš Aragono Fronto

JULMIS

I

Išėjau į pietus didžiam darbui,
Tėviškėj vagų nebaigęs arti.
Čia šausiu šūvį, nebaigtą
iššauti.

Tarsiu žodį, nebaigtą ištarti.

Metus bangavo žinios,
Ant balto popierio juodavo,
Kad pietuose prieš laisvę gaujos
Į Pirėnų šlaitus atžygiavo.

Iš ausies į ausį ėjo žinios,
Tyliai, kaip žvaigždės
mirguliuo,
Kad iš laukų ir miestų minios
Už laisvę grumtis susiūbavo.

II

Apleidžiau, tėviške, kelius
tavuosis,
Palikęs žydinčias pakluones,
Palikęs moterį, kuriai
dainuosiu,
Laisvės nusekiau svajones.

Nei tau, nei jai gal nesakysiu,
Gal nebetersiu žodžio—myliu,
Bet jums abiems rytojaus rytą
Rengiu už tūkstančio čia mylių.

Mat, čia už tūkstančio tų mylių
šaukiu—salud!—žengiu į koją,
Kur priešais kryžių apkabinę
Nauji Europos gunai joja.

Abiem sakiau raštu ir lūpom,
Kad savo žingsnių kareivis
nežino:

Gal Madride ant bruco
suklupsiu,

Gal kur Aragono kalnyne.

Bet jei kulka vergijos paklęstų,
Jeigu galvą dar gyvą
parneščiau iš karo,

Savo žodį tikrai išlaikysiu—
Nereikės man Simut sparnų aro.

Daug kartų tą žodį sakiau,
Iš Aragono dar sykį kartoju:
Sugrįšiu pravirkus mieliausiai,
Sugrįšiu tėvynei vaitojant.

Per kalnus, per jūras sugrįšiu,
Kelio niekur nesiklauses—
Kad dar kartą už tėviškę ryžtis,
Paguosti vienužę brangiausią.

Nesiklaust gi man kelio
namolei.

Širdis ves ligi kiemo vartelių—
Tada tu žinoki—ir broliai:
Vienų nebpaliksiu be kelio.

Dovanok, kad palikęs išklydau.
Neužmiršiu tų rankų šilkinų,
Kur pakritusį kėlė ir gydė,—
Jų man trūksta kovoj
žūtbutinėj.

Neužmiršiu nei tavo dainelių,
Dainuotų bežvangant

grandinėm,
Kol gyvas atminsiau, Simute,
tą kelią,

Kur ėjom vieni ir su miniom.

Tu ėjai, kaip ir aš, surakinta,
Svetimais ir tėvynės keliais—
Užtraukei tą dainą užgintą,
Apie jūrą ir laisvę sakei . . .

Vienužė, dabar kaltink tą dainą,
Kaltink balsą belaisvės moters,
Kur į vyrišką širdį įeina,
Ir eis, kol smiltimis užbers.

Tą minutę prisiekiau, brangioji,
Kad žmogiška meilė ir laisvė
Nebežengs surakinta per

klonius,
Kaip mudu per klonius kadaise.

Kaltink dabar tu tą meilę
ir dainą,

Kam jos šaukė gyventi ar žūti:
Jos didžiąją mintį pagimdė,
Nors abidvi jos tokios mažutės.

Šiandien už žmogišką meilę
didžiausią

Toji mintis yra didesnė,
Yra darbas šiandieną,
mieliausia,
Už meilę, už žmogų aukštesnis.

Tau tėviške ir tau, miela—
Gal nebšypsosiuos su jaunute,
Nebemyluosiu, kaip tada—
Nes kelias mano, kurio
negrižta.

Tavęs, miela, gal neblankysiu,
Tėvynėj pėdos mūs užžels,
Bet čia Pirėnuos—
tvirtint drįstu:
žmonijai antras rytas kels.

Apleidžiau, tėviške, kelius
tavuosis.
Palikęs žydinčias pakluones,
Palikęs moterį, kuriai dainuosiu
Respublikos išvydau klonius.

III

Dabar, mama, Pirėnų vėjas
Labai dažnai kalnynų lietus
Akis ir veidą man akėja,
Pečius ir sprandą pliekia.

O aš einu ilgoj rykiuotėj—
Ginkluotas hunų pasitikti,
Klausaus komandos
apskaičiuotos,
Kad iš peties ugnimi pliekti.

žydrioj padangėje lėktuvai,
Urvai, kasimai rausvam moly;
Čia tūkstančiai galvų pražuvo,
Ir tūkstančiai laisvųjų stojo.

Mirtim kvėpuoja žemė, uolos,
Mirties ir laisvės aidas aidai,—
šioj juostoj lemiųjų šuolių
Visų tautų begrojanč gaidą.

Tavęs, mama, gal
nebslaugysiu,
Pakluonės pėdos gal užžels,
Bet čia Pirėnuos tvirtint
drįstu:

žmonijai antras rytas kels.

Ir jei tą didį laisvės rytą
Paupy sūnus kur nors paliks—
Neverk, mama, asloj pakritus:
Tai jo mintis ir jo dalis.

Nekaltinki, mama, sūnaus,
Nebark, kaip kitkart po obels,

Jei—kai Pirėnuos rytas auš—
Ant kapo jo žolė sužels.

Tu atmeni kaimynų vaiką,
Tokį pat pavargusį, perbloktą:
Mudu ganyklose pirm laiko
Nemirti lovoj troškom.

Tasai pienuo išėjo vienas
Toli į miestą ko jieškoti.
Ir mamai rašė vieną dieną,
Kad ėmęs alkanas svajoti.

Visur jis buvęs, išbandęs viską,
Pradėjęs daug, bet nepabaigęs—
Tad jam pradėję švisti
Mintis didi ir didis aidas.

Ir ten galų gale išvydęs
Žmonijos didžią mintį—

Su ja per tunelius, per pelkes
bridęs,
Metus net buvęs užrakintas.

Dabar su ja arti Madrido,
Paskui ant Ebro kranto,
Nešioja bombas iš Leridos,
Kalnuos sausainius kramto.

Mirtim kvėpuoja žemė, uolos,
Mirties ir laisvės aidas aidi
Šioj juostoj lemiamyjų šuolių,
Kur mirtiną nelaisvei
nešam žaizdą.

Ir jei tą didį laisvės rytą
Paupy sūnus kur pasilik—
Mama, neverk asloj pakritus:
Mintis žmonijos—jo dalis.

Ir čia šalis, kur yra motinų,
Ir jų akys apsiblausę—
Upelius ašarų prisotina,
Rauda lig išnakčių sūnaus.

Apleidžiau, tėviške, kelius
tavuosius,

Ir mamą, ir žydinčias
pakluones,

Ir mylimą, kuriai dainuosiu—
Laisvės nusiaukiam svajones.

Aragonas,
1937—XI—30.

*Šios gražios, jausmingos eilės tilpo "Lietuvos Žiniose" gruodžio 31, 1937. "Žinių" redakcija sako jas gavus tiesiai iš Ispanijos. Jas parašė vienas iš lietuvių kovotojų.

C. I. O. Praktikoje

V. J. SENKEVIČIUS

Kaip "Šviesoj," taip visoj kitoj darbininkiškoj spaudoj jau nekartą buvo rašyta unijų klausime ryšij su CIO, kad Darbo Federacijos vadai, su p. Green priešaky, nesistengė organizuoti neorganizuotus darbininkus į unijas ir, be to, kad Federacijos struktūra, paremta amatinių unijų pamatu, nebeatatinka unijiniam judėjimui. Komunistai per eilę metų skelbė industrinio unijizmo ideją ir kovojo už ją. Pagaliau ta ideja persiėmė netik eiliniai unijų nariai, bet ir kai kurie vadai. Pasekmė: Jungtinės Mainierių Unijos prezidentas John L. Lewis, bendrai su Hilmanu ir kitais nemažų unijų vadais, apie du metai atgal, suorganizavo Komitetą dėl Industrinio Organizavimo (Committee for Industrial Organization). Tas komitetas ir visa organizacija visur vadinama sutrumpintai—CIO.

Čia atžymėjau tuos pamatinius branduolėlius, apie kuriuos mūsų spaudoj smulkmeniškai. tilpo. Tai, maždaug, klausimas iš teoretinio atžvilgio ir, manau, jau esame gerai su juo apsipažinę. Tik dar galima pridurti, kad ta propaganda ir kova už industrines unijas nenuėjo veltui. Tas principas, ta ideja iš teorijos įžengė į praktiką,

į veikimą, kuriame, kaip matysime, susiduriama su įvairiomis skerspainsėmis.

CIO šiandien priskaito virš keturis milijonus narių. Jau vien ta skaitlinė parodo didelį darbininkų masių pritarimą tam judėjimui. Žinoma, reikėjo nemažai energijos padėti atsiekimui to viso. Praktikiniame darbe, komunistai buvo pirmieji budavoji-me CIO. Vietomis, pav., Bethlehem, Pa., plieno išdirbystėj, vienas komunistas pri-rašė virš devynių šimtų narių į CIO. Panašiai ir kitur buvo ir yra dirbama. Be abejonės, ne tik komunistai, bet visas progresyvis elementas darbavosi ir darbuojasi už CIO. Tai geroji pusė.

Vienok reakcionieriai nuo pat įsikūrimo dėjo ir deda pastangas trukdyti ir užgniaužti šią organizaciją. O visų jų čempionu pasirodė p. Green, ADF prezidentas. Jis skymavo ir skymuoja įvairius būdus, kad kaip nors sumuštų, ištaškytų šį progresyvų judėjimą. Nuo pradžios buvo pasimovęs išbraukti iš Federacijos ištisus lokalus už CIO "griekus." Neišdegė. Pasimovojo aptaksuoti narius kovai prieš CIO. Ir tas sky-mas nuėjo vėjais. O tie visi skymai sumai-

šoma ir suliejama į vieną didelį skymą,— **raudonąjį baubą**, tą fašistų-reakcionierių numylėtą ir sykiu nudevėtą vaikams “baisūną.” Po priedanga to baubo jų tikslas yra sulaikyti darbininkų mases nuo progreso.

Mes žinome, kad CIO išsivystė iš AF of L. Todėl suprantama, kad į CIO įėjo ir svetimo elemento su neaiškiomis mintimis. Kai kurie iš jų ir tiksliai išsiskverbė į tą naują organizaciją, jai kenkti. Kad taip yra, tai jau ir faktų pakankamai turime. Tai ten, tai šian kaip kas išlenda su prakalba ir vienokioj ar kitokioj formoj, pakartoja tą pasakaitę apie raudoną baubą. Kiti vėl kur nors, it ylos iš maišo, išlenda su tuo pačiu bagažu, pavyzdžiui, Stolberg, Dubinsky ir kt. Tad jei šitie žmonės drįsta viešai drumsti vandenį, galima lengvai dąsiprotėti, ką to plauko elementai už kulisų daro! Jie statosi geriausiais CIO “draugais”, tačiau iš pasalų taiko jam smūgius.

Jų darbus galima matyti ir be mikroskopo. Mums nėra sekretas, kad organizatoriai nerenkami, o skiriami ir jei viršūnėse, kaip aukščiau minėjau, yra žmonių, kuriems nerūpi organizacijos sveikata, tai jie paskirs savo pakaliką ir kitur. Ot ir susidaro tinklas “organizatorių”, kurių tūli—organizacijai nelaimė. Tokie “organizatoriai” visų pirma pasisavina jau suorganizuotą, daugelyj atsitikimų per komunistus, šapą bei grupę ir piškina pasigyrimo laiškus centran, kad jie “suorganizavo”. Kitas jų stropus darbas—atsikratyti komunistų, po priedanga, kad tokia esanti “policy on a national scale” (nacionalė politika). Tą atsiekę, jie turi atvirą kelią gelbėti fabrikantams griauti CIO.

Geras jų darbų pavyzdys bus Lehigh Valley ruožte. Dabartiniai “organizatoriai” jau veik baigia sukaneveikti vietines unionas. Kada tik koks įvyksta susikirtimas tarpe darbininkų ir bosų, “organizatoriai” visuomet atsiduria bosų pusėj. Streikuose, kokie tik buvo, darbininkai faktinai nieko nelaimėjo, o kaip kur ir pralaimėjo. Pastaruoju laiku vienoj šilko audiniųjoj (Phillipsburg Silk Co.) “organizatoriai” net pagelbėjo bosui nukirsti darbininkams algas.

Ir tą nedovanotiną žygį padarė taipgi po priedanga “nacionalio komiteto patvarkymo”, kuomet tikrenybėj nieko panašaus iš nacionalio ofiso nebuvo patvarkyta. Ar tai neaiškus griovimas CIO!?

Tiesa, šilko industrijoj dabartiniu laiku egzistuoja krizis, bet tai nepasiteisinimas “organizatoriams” dėl tos priežasties mažinti darbininkams algas, idant “pastačius fabrikantus ant kojų,” kaip jie argumentuoja.

Iš to matome, kad tokių “organizatorių” tikslas kovoti ne prieš bosus, bet vyriausia prieš komunistus. Bet taip darydami jie tuo pačiu sykiu griaua CIO.

Toji kristalizacija, be abejonės, užims kiek laiko. Veidrodžiai jau plačiau pradeda švyturiuoti, parodą kas CIO draugas ir kas ne. Lewis ir kiti visi progresyviai, žinoma, ir komunistai, neatlaidžiai kovoja prieš CIO kenkėjus.

Nepersenai tūlas Len De Caux, CIO organe, “CIO News”, smarkiai kerta Stolbergui ir, žinoma, visiems raudonojo baubo kukoriams. Len De Caux, apart kitko, rašo:

“...Visur ir visuomet buvo įvairaus plauko radikalų, kaip lygiai įvairių konservatyvų darbo unijose. Jų pilna taip pat Darbo Federacijoj, kaip ir CIO. Juos pagimdė ne darbininkai, bet darbdaviai įmesdami juos į tokią padėtį, kuri verčia prie sukilimo.

“Kreipti nuolatinę atydą į tuos mažmožius, idant juos išpūtus, arba pagimdyti draskantį frakcionizmą, nei kiek nesiskiria nuo Hitlerio anti-semitinės taktikos.

“Ta pati taktika, nukreipianti dėmę nuo problemų, išpučiant beverčius klausimus, yra atkartotina vartojama reakcijos, sukeliant alasą ‘žydu konspiracijos’ arba ‘katalikų pavojaus’.”

Kaip matome, čia primetama net hitlerinė taktika ir tas ne be pamato. Prieš tą “hitlerinę taktiką” reikia kovoti ir kovoti neatlaidžiai. Industrinis unijizmas su mumis. Dabar reikalinga CIO padaryti galinų įrankių kovai prieš tikrą priešą—reakciją ir fašizmą; už darbininkų klasės reikalus, demokratiją, progresą!

D-ras Vincas Kudirka

Visuomenininkas, Patriotas, Literatas

Dr. A. PETRIKA

Šiemet sukanka 80 metų nuo gimimo dr. Vinco Kudirkos, kuris lietuviams jau yra tapęs kone legendos žmogumi, nors dar yra gyvų keletas jo amžininkų ir bendradarbių. Šiuo straipsniu aš

noriu bent paviršutiniai nušviesti jo asmenį ir jo darbus. Pat pradžioj turiu prisipažinti, kad šis mano rašinys apie velionį Vincą Kudirką, tą didelį Lietuvos patriotą ir lietuvių tautinio atgimimo pionierių — nėra jokia savystovė studija; kad medžiagą jam ėmiau iš jau parašytų monografių, jo paties darbų ir šiaip straipsnių apie jį.* Man ypatingai malonu kalbėti apie Vincą Kudirką, nes pats esu augęs gretimam sodžiui, lankęs tą pačią Paežerių valsčiaus mokyklą, kurią lankė Kudirka — nors ir skirtingais metais —, gerai atmenu jo tėviškę ir Paežerių ežerą, ant kurio kranto Lietuvos himno autorius gimė ir augo.

Vincas Kudirka gimė 1858 m. gruodžio 31 d. Paežerių kaime, Vilkaiviškio apskrityje, Suvalkijoje. Visas tas kraštas vadinamas "kapšais," gal dėl to velionis ir pasirašydavo pseudonimu — Vincas Kapsas. Jo motina, Elzbieta Jasulevičiūtė, mirė Vincui tiktai dešimties metų amžiaus esant. Už metų jįsai jau turėjo pamotę Joniešką Andziulytę, kuri rūpinosi juo ne mažiau, kaip tikroji motina. Pamotė už Vincą buvo vos penkiais metais

vyresnė, todėl jįsai ją iš karto net motina vadinti nedrįso. Tikrą seserį Vincas turėjo tiktai vieną Katrę-Uršulę, dešimčia metų už save jaunesnę.

Dr. Kudirka

Vinco tėvas, Motiejus Kudirka, buvo pasiturįs, 70 margų žemės, ūkininkas. Jo ūkis buvo vienu šonu atsiremęs į mišką, o kitu į Paežerių ežerą: sodas ir triobos ant pat ežero kranto ir tik už varnų, kitų — miškas. Sodyba tvarki, graži ir tikrai idiliškoj vietoj. Tėvas ūkį vedė pavyzdingai.

Panaikinus baudžiamą (1861 m.) Suvalkų kraštas ekonominiai atgijo daug greičiau, negu kitos Lietuvos dalys. Čia žemė žmonėms buvo atiduota visiškai nuosavybėn, be jokio išpirkimo, kada kitose vietose gyventojai turėjo žemę išsipirkti, mokėdami tam tikrus išpirkimo mokesčius per kelias dešimtis metų. Ne taip slėgiami sunkių prievolių Suvalkijos ūkininkai pradėjo greitai ekonominiai kilti. Prie to kilimo prisidėjo ir, palyginti, gera, derlinga

apylinkės žemė. Čia ir į viensėdžius ūkininkai išsikėlė daug anksčiau, negu kitose Lietuvos vietose.

"Esant kitokiai, negu visoje Lietuvoje, tradicijai, čionai žemės mažiau buvo skaldomos: ūkyje po tėvo likdavo vienas sūnus, o kitiems būdavo išmokamos dalys pinigais arba kitu būdu jie aprūpinami. Vieni atsiėmę dalis išvykdavo į

*Šaltinius nurodysiu straipsnio pabaigoj.

Ameriką, kiti šiaip kur įsikurdavo, bet ypačiai, atsistojus tvirčiau ant kojų, susirūpinta mokslu. Vietoj išmokėjė arba parūpinę dalis pinigais, tėvai patys pradėjo leisti vaikus į mokslo ir tuo būdu juos išrašyti iš ūkio. Tam tikslui buvo gera ta aplinkybė, kad iš seno Marijampolėje buvo gimnazija* ir Veiveriuose mokytojų seminarija. Todėl Šulkavija yra davusi Lietuvai daug inteligentų, daug žymių žmonių." ("V. Kudirka"—J. Butėnas.)

Vinco tėvas buvo bemokslis; mokėjo skaityti tiktaimai maldaknygę ir pavarde pasirašyti. Kalbėti galėjo tiktaimai lietuviškai. Bet jisai buvo sumanus, darbštus ir griežtas ūkininkas. Kaip tipišką kaptą, jisai turėjo gyvą šamoją, mėgo iš kitų pasi juokti ir niekam ginčiuose nenusileisti. Visoje apylinkėje jisai buvo žinomas kaip teisingas ir protingas žmogus. Kaimo sueigoje (schode) visi tik ir laukdavo, ką pasakys Kudirka. Jo žodis tankiausia buvo kaimynams įstatymu, nes Kudirka buvo Vilkaviškio valsčiaus teismo lovininku (launinku). Nors tankiai namie nebūdavo, bet ūkį valdė kieta ranka.

Nors Vinco tėvas buvo ir bemokslis, vienok mokslo reikalą ir svarbą jaustė jautė. Kada 1868 m. Paežeriuose atsidarė triklasė valsčiaus mokykla, jisai pirmas ten užrašė savo sūnų Vincą. Dėl to jisai tankiai pasididžiudamas sakydavo: "Mano Vincas atidengė Paežerių mokyklą." Vincas pasirodė gabus studentas ir per tris metus baigė ją.

Marijampolės Gimnazijoj

Tėvai labai gėidė matyti savo sūnų kunigu. Todėl 1871 m. išvežė jį į Marijampolės gimnaziją mokytis. Keturių klases baigusius tuo laiku priimdavo į Seinų dvasinę seminariją.

"Tuo laiku Marijampolės gimnazijoje ir pačiame mieste nuotaika buvo žymiai lenkiška. Gimnazijos mokytojų dauguma buvo lenkai, tik direktorius ir rusų kalbos dėstytojas—inspektorius—buvo tikri rusai. Anksčiau ir dalykų dėstomoji kalba taip pat buvo lenkiška, bet po visų tų sukilimų—"lenkmečių," rusai pagriežtino savo politiką ir lenkų atžvilgiu—dėstomąją mokyklose kalbą pakeitė: vietoj lenkų kalbos visur įvedė rusų kalbą. Šiuo metu Marijampolės gimnazijoje toji reforma buvo nelabai senai padaryta. Tačiau, nors dalykai klasėse buvo dėstomi rusiškai, bet mokiniai tarpusavy, iš seno papratimo ir tradicijos, kalbėjo lenkiškai, skaitė lenkiškas knygas. Tą lenkiškumą stengėsi palaikyti ir

mokytojai lenkai... Lietuviai, kaimo ūkininkų vaikai, patekė į tokią atmosferą, greitai virsdavo lenkais—ir kartais ne bet kokiais lenkais!" ("V. Kudirka."—J. Buivydas.)

Žinoma, rasdavosi vienas kitas tvirtesnės valios studentas ir drąsiai pasivadindavo lietuviu, o ne lenku. Tokių betgi buvo mažai ir juos kiti mokyklos draugai lietuviai pravardžiudavo "litvinais" ar "litvomanais." Lenkai mokytojai lietuvių kalbą vadindavo "čigonų kalba". Kudirkos laikais Marijampolės gimnazijoje buvo Petras Kriaučiūnas, Juozas Kaukas, Jonas Basanavičius (aukštesnėje klasėje) ir kiti savo laiku iškilę lietuvių tautinės sąmonės žadintojai. Kudirka, tačiau, prie jų neprisidėjo. Jisai save skaitė tikru "lenku", lietuvių kalbos gėdinosi, kaip "chlopy" (nemokšų) kalbos, draugavo vien tik su lenkais ir lenkomanais. Kudirka gimnazijoje būdamas pasižymėjo gabumu, bet už gimnazijos sienų buvo tiktaimai pernėmis išleptas poničiukas, kuriam rūpėjo tiktaimai lengvas flirtas, gužynės, šokiai ir komplimentų rašymas į panelių albumėlius. Kada Basanavičius ar Kriaučiūnas pralabėdavo lietuviškai, tai jisai nei klausyti nenorėdavo—skaitė juos kvailiais. Pats Kudirka pasakoja apie savo sulenkėjimą 1893 m. "Tėvynės Varpuose" sekamai:

Kudirka—Lenkomanas

"Patekau į Marijampolės gimnaziją Lietuvoj... tame laike, kada jau mokslo institucijose įvesta buvo vieton lenkiškos priverstina maskoliška kalba, bet dą įsibėgėjusi lenkų šlektiška dvasia negalėjo susilaikyti ir apsiaubdavo kiekvieną lietuvių, patekusių į gimnaziją. Vos spėjau apsilvilti mėlyną mundieraitę su baltais sagučiais ir susimaišiau su draugais mokiniais, pajutau, kad mano dvasioje kas-žin kas dedasi. Kas dedasi, numanyti ir išreikšti negalėjau, tik tai jaučiau, kad man gėda atsiminti, kuomi aš buvau, o ypač bauginausi, kad draugai nepatirtų, jogei aš moku lietuviškai. Tas dalykas galėjo mane išduoti artojau sūnum esant. Žinoma, išlikimo instinktas liepė man niekad neatsiliepti lietuviškai ir saugotis, idant niekas nepamatytų, kad mano tėvas dėvi sėrmėginę ir moka tik lietuviškai. Dėlto gi stengiausi kalbėti, nors blogai, bet lenkiškai, o nuo tėvų ir giminių, kurie atvažiuodavo manęs atlankyti, šalindavausi iš tolo, jeigu tik patėmydavau, jei kas iš draugų ar ponų mato. Šnekėdavau su jais ramiai tik pasisilėpęs kur užkampyje. Tapau, mat, lenku ir sykiu ponu—tekau lenkiškai dvasiai. Pagedes buvau, bet aš nekaltas, aš pats to nesupratau kūdikiu dar būdamas, o tie, ką suprato, manęs nepersergėjo, nepamokino.

*Įkurta 1838 m. kaip keturklasė apskrities mokykla, 1867 m. iš jos padaryta septynklasė progimnazija, o 1876 m.—aštuonklasė gimnazija.

"Paleido ant Velykų. Keletas mokinių susitarėm pasisamdyti arklus ir keliauti drauge namo. Tarpu mūs buvo Basanavičius, mokinys iš vyriausios klasės. Bevažiuojant jis atsiliepia: 'panowie, zaspiewajmy!' (ponai, uždainuokim). Aš turėjau gerą balsą ir tikrai buvau ketinęs prisidėti. Tik štai Basanavičius užvedė lietuviškai: 'Augin tėvas du sūneli...' Rodosi, kad man kas gerkle užėmė iš gėdos. 'Chlop'—pamislįau sau *lenkiškai* ir nuleidęs nosį tylėjau...

"Buvau jau 5-toje klasėje. Sykį ant lekcijos lietuviškos kalbos (lankydavau tas lekcijas, kaip ir kiti—net ir lenkai—tik dėl to, idant turėčiau tiesą ant Lietuvos stipendijos) Basanavičius, jau tada studentas Maskvos universiteto, įėjęs pasi-veikino su mokytoju ir prakalbėjo į mus *lietuviškai*. Parodė gražumą lietuviškos kalbos ir atkartoję keletą vietų iš eilių, kur lietuviška kalba tiesiog perima gamtos skambėjimus, paukščių balsus. 'Komedjant'—pamislįau sau *lenkiškai* ir apkaitęs nusikreipiau į šalį ir ėmiau sau skaityti visai ką kitą."

Iš šios paties Vinco Kudirkos "išpažinties" matyti, kaip bevilingai jį buvo tuo laiku sulenkėjęs. Neveikė jį net jo vyresniojo draugo pavyzdys.

Lenkai Suvalkų guberniją, sulgyę senos tradicijos, skaitė esant jų karalystės dalimi. Išėję gimnaziją lenkai, ir sulenkėję lietuviai, važiuodavo į Varšavos universitetą studijų testui. Varšava ir to miesto universitetas tai buvo lenkų kultūros centras.* Rusams tokas lietuvių lenkinimas nepatiko; jie norėjo lietuvius į save pakreipti. Dėl to valdžia skyrė 10 stipendijų Suvalkų gubernijos lietuviams studentams, kurie norėtų važiuoti į Maskvos universitetą, rusų kultūros centrą, studijuoti. Suvalkų ir Marijampolės gimnazijose tapo įvesta lietuvių kalbos pamokos. O kad stipendijas tektų tiksliai tų dviejų gimnazijų lietuviams, tai stipendijų kandidatais galėjo būti tiksliai tie, kurie savo atestatuose turėjo lietuvių kalbos pažymius. Stipendijos buvo geras patraukimas į Maskvos universitetą, nes valdžia duodavo studentui 30 rublių mėnesiui ir nuo mokesčio už mokslą atleisdavo. Taigi, be rūpesčio buvo galima Maskvoj gyventi ir studijuoti. Norėdami gauti tas stipendijas kai kurie net lenkai lankydavo lietuvių kalbos pamokas gimnazijoje. Tik tokiais sumetimais ir Kudirka lankė lietuvių kalbos pamokas, nors skaitė save lenku ir jokio dėmesio į lietuvių kalbos dėstymą nekrei-

pė. Tankiausia skaitydavo atsinešęs kokią nors pašalinę lenkišką knygą. Lietuvių kalbą tuo laiku gimnazijoje dėstė Vincas Staniškis, kuris savo pamokoms medžiagą indavo daugiausia iš Baranausko "Anykščių šilelio" ir Duonelaičio "Metų." Dalis tokių valdžios stipendijantų, pabuvę kelis metus Maskvoj, surusėdavo, bet nemažai iš jų išėjo ir karštų Lietuvos patriotų: J. Basanavičius, V. Pietaris, etc.

Pabaigusį ketvirtą klasę Vincą (1875 m.) tėvas norėjo vežti į Seinus kunigu mokyti. Bet jį sai iš tėvo išsipašė dar dvi klases gimnazijos, kad būti "mokytesniu kunigu". Tėvas sutiko. Sekamieji du metai be to nedaug ir kaštavo, nes Vincas buvo paskirtas mokinių globėjui. Marijampolės gimnazijos vadovybė skirdavo globėjų—aukštesnės klasės mokinį—kiekvienam privačiam butui, kur tiksliai gyveno mokiniai. Jeigu kuriam bute gyveno 10 mokinių, tai globėjui savininkas duodavo kambarį nemokamai. Be to, aukštesniųjų klasių mokiniai dar galėdavo šiek tiek užsidirbti pamokomis.

Pasiekęs 6-tą klasę, Kudirka savo lietuvišką kilmę jau veik visai buvo pamiršęs. Lenkiškosios miesto panelės Vincu neatsidžiaugdavo: šokiuose ir dainose jį buvo primutinis, gražiai rašė eilutes, gabiai piešė, griežė smuiku ir violenčele, dainavo studentų chore ir grojo jų orkestre. Prie visa to—buvo gražaus veido ir liemens jaunikaitis. Tokioj tai aplinkoj augo būsimasis klierikas.

Seinų Seminarijoje

1877 m. Kudirka baigė 6-tą gimnazijos klasę ir rudenį išvažiavo į Seinų dvasinę seminariją. Kaip numatomą kunigą, Vincą savo pinigais rėmė, jam gimnaziją einant, tolimas giminė kunigas Jurgis Kolyta, Zapyškio klebonas. Kaip linksmai, gražiam jaunikačiui, pripratusiam prie gužynių ir flirtu, Vincui seminarija ir askeetiškas klierikų gyvenimas negalėjo patikti. Bet jį sai greitai ten aklimatizavosi (priprato) ir vėliau tapo savo globėjų tikru favoritu. Veikiausia čia jam padėjo tuo laiku Seinuose buvusi perdem lenkiška dvasia. Kitiems mokiniams buvo draudžiama užsiimti bet kokia muzika, o Kudirka galėjo laisvai smuikuoti, kiek tiksliai norėjo. Gaudavo jį sai iš šalies ir seminarijos draudžiama knygų skaityti. Net seminarijos vice-regensas leisdavo Kudirkai, kaip inteligentiškam jaunui, ir muzikui, apsigyventi savo kambariuose, kada pats išvažiudavo kur nors ilgesniam laikui.

Tomis privilegijomis Kudirka pilnai mokėjo naudotis. Vice-regensui namie nesant, jį sai pasikviesdavo į jo kambarius panelių ir ten visai

* (Vilniaus universitetas irgi buvo daugiau lenkų kultūros įstaiga, negu lietuvių. Rusų valdžia jį uždarė tuoj po 1831 metų sukilimo—lenkmečio.) Universitetas atidaryta 1803 m.)

laisvai vedė su jomis flirtą. Su viena bajoraite, lenke, buvo užvedęs net visai rimtą romansą. Jo draugai klierikai tai pastebėjo, bet kad didelė klierikų dalis užsiiminėjo tokiais flirtais, arba, kaip jie patys sakydavo,—turėjo "cibę" (meilų), tai ir į Kudirkos aferą niekas rimtai nereagavo. Tačiau, kai kalbamos bajoraitės tarnaitės (davatka) atnešė Kudirkos meiliškų laiškus profesorui kun. Augustaičiui, kilo skandalas. Kun. Augustaitis įteikė "trefnus" klieriko Kudirkos laiškus pedagogų tarybai ir ši pastaroji 1879 m. gegužės 17 d. pašalino Kudirką iš seminarijos, "dėl stokos pašaukimo dvasiškam luomui." Taigi, Kudirkai teko Seinuose klierikauti tiktai dvejus metus.

Sakoma, kad Vincas Kudirka su džiaugsmu išėjo iš Seinų seminarijos. Tačiau visą vasarą apie tai nedrįso tėvui pasakyti. Draugai, jo įprašyti, taip pat niekam apie tai nesakė. Vasarą praptariais vilkėjo net klieriko rūbus. Tik atėjus rudeniu, kada tėvas jau pradėjo ruoštiis jį vežti į Seinus tretiems metams—noroms nenoroms prisipažino esąs iš seminarijos išvarytas. Tėvui tai buvo nepakeliamas smūgis, nes susmuko visa jo viltis matyti savo sūnų kunigū. Jisai tiek supyko, kad sūnų norėjo sumušti, atsisakė jį toliau šelpti ir padarė pas rejęntą raštą, kad jo sūnui Vincui iš tėviškės nieko netektų. Tik kunigas Kolyta rimčiau į tai pažūrėjo ir neatsisakė jį ir toliau šelpti. Po šio įvykio Vincas per 5-kis metus nesimatė su tėvu ir atostogų važiuodavo į Zapyškį pas kun. Kolytą, ar kur nors pas dvarininkus vaikų mokyti.

Atgal į Marijampolę

1879 m. rudenį Vincas išvažiavo į Marijampolę gimnazijos baigti. Įstojo 7-ton klasėn ir vėl tapo administracijos paskirtas vaikų globėju. Tas jam daug padėjo ekonominiai. Pamokomis taip pat uždarbiavo. Gyvenimas lėję į senjias vėžes; skursti nereikėjo. Su Kudirka dabar vienoje klasėje buvo J. Jablonskis ir keli kiti vėliau iškilę lietuviai.

Kudirką dar gimnazijoje esant jau vadino "literatu." Iš tikrųjų literatūra, poezija ir muzika buvo jo mylimiausi draugai. Septintoje klasėje būdamas Kudirka pradėjo leisti lenkų kalba gimnazistų laikraštėlį "Klamstwo" (Melagystė), kurį jisai pats daugiausiai ir prirašydavo. Ten jisai talpindavo lengvų skaitymėlių, poezijos ir šiaip literatūros dalykėlių. Mokiniams laikraštėlis patikdavęs. Mėgdavusios jį net miesto panelės. Petro Kriaučiūno ir kitų to laiko inteligentų pastangas iškelti lietuvių kalbą iki literatūros

lygio, anot J. Jablonskio, Kudirka vadindavo "pasiutimu" (szalenstwo).

1881 m. pavasarį Kudirka baigė Marijampolės gimnaziją su sidabro medaliu. Čia jau prisėjo rinktis sau tolimesnį kelią. Kurie lietuviai gavo valdžios stipendijas, ar šiaip numatė Rusijoje savo karjerai geresnę dirvą, tie važiavo į Maskvos universitetą. Gi lenkai ir sulenkėję lietuviai—traukė į Varšavą. Kudirka būtų lengvai galėjęs gauti valdžios stipendiją, jeigu būtų panorėjęs važiuoti į Maskvą. Tačiau jisai jautė, kad jam, kaip "lenkui," arčiau prie širdies lenkiškas miestas—Varšava.

Varšavos Universitete

Varšavos universitetas tuo laiku nepasižymėjo dideliu mokslingumu bei mokymo aukštumu. Tarp Rusijos universitetų jisai stovėjo bene tik paskutinėje vietoje. Tai buvo tiksliai vedama tolia valdžios politika: siųsti į Varšavą tiktai pačius prasciausias mokytojus, o kuo nors pasižymėjusius—kelti į Rusijos gilumą, duodant jiems tenai geresnes sąlygas. Studentų buvo daugiausia lenkų tautybės, apie 80%. Lietuvių buvo nedaug. 1881 m. rudenį Kudirka įstojo į Varšavos universiteto filologijos fakultetą, bet pabuvęs tenai metus laiko jisai persikėlė į medicinos fakultetą. Gyvenimui lėšų iš pradžios kiek gaudavo iš kun. Kolytos, kol tasai buvo gyvas. Vėliau uždarbiavo pamokomis ir perrašinėjimais, nes turėjo nepaprastai gražų rankraštį. Sakoma, kad kun. Kolyta jo šelpimui išleides nemažiau 2,000 rublių. Atostogų laiku mokydavo vaikus kokiame nors Lietuvos dvare. Į tėviškę tačiau nevažiuodavo. Šiaip gyvenimas Varšavoje Kudirkai iš pradžiosėjo gana sklandžiai. Turėjo jisai gana daug draugų tarp lenkų ir lenkaičių. Prie kiekvienos progos jisai pabrėždavo savo rafinuotumą, savo "kitišonišką išauklėjimą."

Bet tuo metu verdanti visuomeninė ir politinė lenkų kova prieš rusų valdžią buvo įtraukusi ir studentiją. Studentija ir inteligentija bendrai—buvo tos kovos pirmose eilėse. Po nepavykusio 1863 m. sukilimo (lenkmečio) prieš rusus, lenkų tautinis judėjimas pergyveno didelį krizį. Daugybė aktyviųjų kovotojų buvo ištremta, kita dalis pati išbėgiojo į užsienius. Prisėjo tuomet lenkams persiorientuoti ir politiniai. Panaikinus baudžiavą pradėjo gyvenimo arenos vis ryškiau rodytis valstiečiai ir darbininkai. Jaunuomenė, nusivylusi savo senųjų vadų besielėmis tradicijomis, pradėjo jieškoti kitų kelių, skelbti kitus šūkius. Mokslo pažanga vakarų Europoje rado sau atgarsio ir lenkuose. Caro valdžią jie matė pažangos stabdytoja. Revoliucinės idėjos už-

degė lenkų jaunumu. Ypatingai populiari buvo Augusto Comte* pozityvistinė filosofija. Lenkų švietimoje supratė, kad fizine jėga prieš rusus nebus galima atsispirti, kad reikia stiprinti materialę šalies jėgą, jos patvarumą; plėsti ir gilinti apšvietą pagelba literatūra, meno ir mokslo, neatsilikti nuo pažangos, dalyvauti politikoje ir *išsikovoti* sau teisių. Jaunieji pozityvistai suprato, jog tuščias darbas yra pataikauti sau, jog bergždžia girtis praeitimi, jog reikia žiūrėti dabarties ir ypatingai ateities.

Vyriausi lenkų pozityvizmo vadai buvo Aleksandras Świętochowski ir Julijonas Ochowichius. Jie energingai šaukė protestuoti prieš visokią visuomenės stagnaciją ir apatiją. Jie reikalavo inteligentų gyviau imtis taisyti šalies gerovę, plačiau skleisti miniose apšvietą—gamtos mokslus, techniką, moterų emansipaciją ir tt. Utilitarizmą pozityvistai skelbė esant būtinu net poezijoje, ragino visiškai nutraukti ryšius su mistika, fantazija, romantizmu, religija, o glaudžiausią siestis su realybe. Šie šūkiei, tuo laiku, buvo gana revoliuciniai.

Panaikinus muitų sieną tarp Rusijos ir Lenkijos, smarkiai pradėjo plėstis lenkuose pramonė. Fabrikai sutraukė į miestus šimtus tūkstančių darbininkų, didelę dalį kurių buvo paliusuotieji baudžiauninkai ir jų vaikai. Iš jų pasidarė naujas luomas, nauja visuomeninė klasė—proletarijatas, iškėlęs savo specifiskas problemas ir reikalavimus. Varšavoje ir kituose pamonės centruose įsikūrė slapta darbininkų ir jiems užjaučiančių inteligentų organizacija, pasivadinusį „Proletarjat“. Ji leido revoliucinę literatūrą ir agitavo prieš caro valdžią.

Senieji lenkų vadai-konservatistai, kaip Henrikas Sienkiewiczius ir kiti, neigė jaunųjų pozityvistų skelbiamąjį materializmą, kaltino juos negerbimu tradicijos, nepaisymu tautos siekių bei idealų, griovimu religingumo ir tt. Spaudoje ėjo aistri polemika šiais klausimais. Galiau betgi lenkų pozityvistai išsižadėjo daugelio revoliucinių pozityvizmo šūkių, visas jų skelbiamas realizmas-pozityvizmas nubluko, o jie tapo tikrai pažangūs tautiški liberalai. Kai kurie jų vėliau virto tikrais konservatistais. Kudirką, žinoma, irgi negalėjo nepalieti ši kova tarp lenkų realistinių pozityvistų ir konservatyvių romantikų. Jisai siejosi su pozityvistais-liberalais ir pasiliko jiems ištikimas iki savo amžiaus galo; jų raštus skaitė, juos sekė ir gerbė, jų laikraščiams rašinėjo korespondencijų iš Lietuvos. Visas jo pub-

licistinis tonas yra panašus Świętochowski „Prawdos“ ir „Głoso“ tonui. Kitaip sakant, Kudirka buvo lenkiškojo realistinio pozityvizmo auklėtinis.

Kudirka Areštuotas

„Proletarjat“ partijai, kuri buvo artima socialistams, Kudirka nepriklausė, nors draugavo su kai kuriais jos vadais. Jam esant jau penktame medicinos kurse, 1885 m., rugsėjo 18 d. pas jį padaryta krata ir jisai areštuotas. Mat, jisai buvo „Proletarjato“ vadų pasamdytas perrašyti lenkų kalba sutrumpintą Markso „Kapitalą“, skirtą socialistinei propagandai. Perrašęs 16 puslapių, jisai siuntė juos nurodytu keliu hektografuoti. Pasirodė, kad pasiuntytins buvo valdžios šnipas-provokatorius ir apie visą transakciją jau buvo valdžiai pranešęs. Tardymo metu nustatyta, kad Kudirka „Proletarjato“ partijai nepriklausė, todėl po 18 dienų jį paleido, o už indiskreciją (sandarbininkavimą priešvaldiškiem žygiams) pabauda paskaitė jau atsidėjęjį laiką (minėtas 18 dienų). Gi Juozas Razumeičikas, kuris buvo davęs Kudirkai šį perrašinėjimo darbą, žandarų žiauriai sumuštas citadelėj (kalėjime) mirė, o jo sesuo ir motina ištremta į Sibirą. Kitas to darbo dalyvis, Kudirkos gimnazijos vienklaasis, Gabrielius Oleškevičius, nuteistas trims metams kalėjimo. Ten jisai gavo kaulų džiovią ir 1907 m. mirė Zakopane sanatorijoje.

Dėl šios bylos buvo daroma Kudirkai daug priekaištų ir net kaltinimų išdavimu. („Kibirkštis“ 1924 m. 2 nr.—V. Kapsukas.) Mat, jisai tardymo laiku elgėsi kaip tikras „škurmininkas“-bailys ir prokurorui išplepėjo, ką tikėtai žinojo. Ar dėl jo išplepėjimo turėjo taip skaudžiai nukentėti Razumeičikai ir Oleškevičius, sunku pasakyti. Veikiausia valdžia apie „Proletarjato“ veiklą gerai žinojo ir be Kudirkos parodymų, nes minėtas šnipas, kuris išdavė Kudirką, turėjo prieigą pas Razumeičikus (pats Razumeičikas tą šnipą ir pasiuntiniu pasiskyrė). Betgi nuo to įvykio visi „Proletarjato“ veikėjai vengė Kudirkos draugystės, jį boikotavo. Tas labai skaudžiai veikė jo nuotaiką.

Sąryšyje su šiuo įvykiu (areštu) Julius Butėnas, jo biografas, teigia:

„Nuotaika Kudirkos šiuo metu, žinoma, buvo prislėgta. Artimieji draugai pateko į kalėjimus, o jis, dėl to paties dalyko kaltintas, pasiliko laisvas. Tada kilo šiokių bei tokių įtarimų—ar jis neisdavė? Vieni žodžiu, šiuo laiku Kudirką pasijuto vienas, ištumtas iš kelio, iš vėžių, ir jam, kryžkelėj atstojusiam, dabar teko susimąstyti,

*Augustas Comte (Kont), 1798-1857 mm. Paskilbęs francūzų filosofas, pozityvistinės filosofijos (pozityvizmo) propaguotojas.

kuria linkme kreipti toliau gyvenimą." ("V. Kudirka.")

Mokytojas V. Paulukaitis "Jubiliejiniam Varpui" 1924 m., rašo, kad po arešto Kudirka turėjo nusivilti lenkais, kurie jį bėdoje palikę šalinosi jo. Nusivylęs lenkais, Kudirka dėjos prie lietuvių, su kuriais jį siejo bendresni reikalai. Todėl V. Paulukaitis teigia, kad kalėjimas padarė Kudirką lietuviu:—"Aušra" pradėjo atgimimo darbą, kalėjimas baigė.

Nors Kudirką iš kalėjimo ir paleido, jokių kaltinimų jam neiškėlė, bet universitetas nubaudė jį savo keliu: pašalino iš universiteto. Per du metus jisai buvo išskirtas iš mokinių tarpo ir prie egzaminų neprileidžiamas, nors pamokų jisai ir klausė reguliariai. Gyvendamas Varšavoje jisai vertėsi visokiais pasitaikančiais darbais: pamokomis, atsitiktiniais perrašinėjimais ir tt. Sunkus ir taip jau jo ekonominis gyvenimas, po arešto dar pasunkėjo. Spėjama, kad pirmieji džiovos daigai galėjo pasireikšti arešto metu. Iš prigimties jisai buvo gana silpnas fiziškai, o prie to dar vargingas gyvenimas irgi padėjo džiovai plėstis jo organizme. Tuo metu jisai buvo 27 metų amžiaus.

Po arešto Kudirkos padėtis buvo tikrai nepavydėtina: nei draugų, nei pinigų, o prie to dar ir iš universiteto pašalintas. Kudirka tiesiog desperatiškai norėjo kaip nors į universitetą sugrįžti, o buvo gana sunku: žandarai nedavė jam ištikimybės liudijimo. Proga pasitaikė po dviejų metų, 1887 m. birželio 10 d., kai caras Aleksandras Trečiasis lankėsi Varšavoje. Šį įvykį "Jubiliejinis Varpas" (1924 m.) aprašo sekausiai:

"Gatvės, kur caras važiuo, sergėjo abiem pusėm prie vienos kito policijos, žandarų, šnipų ir ištikimų piliečių po dvi eiles, kad niekas į gatvę neprasisverkbtų. Šalia caro karietos netikėtai gatvėje pasirodė jaunuolis, kuris, kol vikrūs šnipai spėjo jį sugriebti, įmetė caro karietos prašymą. Tai buvo V. Kudirka, įmetęs caro karietos prašymą, kad jam leistų baigti universitetą."

**Buvusio Imperatoriško Varšavos universiteto Medicinos fakulteto 4-jo kurso studento.

VISŲ ŽEMIAUSIŲ PRAŠYMAS

Jūsų Imperatoriškoji Didybė,
Visų maloningiausias Monarche!

"1885 m. rugsėjo 18 d. aš buvau areštuotas Varšavoje ir kaltinamas už priklausymą slapta draugijai. Mano kaltė buvo ta, kad aš, pažįstamo draugo prašomas, perrašiau kelis lakštus neleistu cenzūros rašto, nenumanydamas, kad peršnekančio įstatymus suvartojimo, kuriam perrašytas mano raštas buvo skiriamas. 18-kai dienų praėjus, t. y. spalio 1 d., aš buvau paleistuotas, įnešus užstatą. Šių

Prašymo tonas buvo tikrai vergiškas. Dėl šio nuolankaus prašymo V. Kapsukas, Z. Angarietis ir kiti kairiosios srovės vadai kaltino Kudirką veidmainiavimu, pataikavimu carui ir net išdavimu. Tačiau tolesni Kudirkos darbai parodė, jog tasai nuolankus prašymas tai buvo tikrai bendras rašomų carui malonės prašymų šablonas, be kurio ir Kudirka negalėjo apeiti. Tapęs Lietuvos patriotu jisai carui ištikimybės nerodė, bet kovavo su jo valdžia. Prašymo pasėka buvo ta, kad už kelių dienų policija Kudirkai pranešė, jog jisai gali grįžti universitetą.

Tuo metu, kai Kudirka Varšavoje flirtavo su lenkais, Jonas Basanavičius, Jonas Šliupas ir kiti Maskvos universiteto studentai jau kūrė slaptas lietuvių draugijėles, mingavo ir rūpinosi kokio nors laikraščio išleidimu. Leisti laikraštį Lietuvoje buvo neįmanoma, todėl 1883 m. jie išleido Tilžėje "Aušrą." Į tas maskviečių draugijėles Kudirka žiūrėjo visai nesimpatyškai. Jablonskui rašytame laiške (lenkiškai) jisai papiešia jas, kaip "savitarpio garbinimosi draugijas." Jų pastangas leisti lietuvišką laikraštį jisai vadina "vaikų žaislu."*

Kudirka Tampa Lietuviu

Kada galiau Kudirką jau pamatė pirmuosius "Aušros" numerius, jisai labai susigraudino, kad visa tai padaryta be jo; jisai susigėdė dėl savo praeities ir pajuto save esant lietuviu.**

metų gegužės mėnesį įvyko paskelbimas nusprendimo, kurio man paskaitytas pabaudon areštas per tardymą. Norint aš po arešto, taisykliams studentams vaduodamasis, per du metus klausiau lekcijų, bet nebuvau prileistas prie egzaminų, o dabar man pareikšta, kad Universiteto Tarybos nutarimu, aš pašalintas dviem metams iš studentų skaičiaus ir atimta man teisė įstoti į kitą mokyklą. Tuo būdu visiškai bergždžiai pameddamas 4 metus, aš išdrįstu kreiptis į Jūsų Imperatoriškos Didybės Maloningumą ir visų nužemintai prašyti: Zvilgert Maloninga Akia (visur pabraukta originale. V. K.) į mano nusikaltimą, kurį aš padariau dėl savo nepatyrimo ir lengvatikiškumo, įsakyti sugrąžinti mane į studentų skaičių be jokių termino apribojimų, duot man galimybės pabaigti universitetą ir tolimesnę savo tarnybą įrodyti, kad aš buvau vertas tos malonės.

JOSŲ IMPERATORIŠKOS DIDYBES

Ištikimas valdinys Vincas Kudirka."

"Kibirkštis" 1924 m. 2 nr. Žodis ir žodį versta iš rusų kalbos V. Kapsuko-Mickevičiaus.

*J. Šliupas atvažiavo į Maskvą studijuoti 1880 m. Jisai jau ten rado būrelį lietuvių studentų, kurie, suorganizuoti į Draugiją, išleidinėjo du mėnesinį hektografuotą laikraštą "Aušrą".

**Kada įvyko Kudirkos atsivertimas, tikrai negalima pasakyti. Spėjama, kad tai buvo 1883 ar 1884 m. Atostogaujant jam Lietuvoje, dar prieš išiesiant "Aušrai", tūlas kunigas parodęs jam savo lietuviškai rašytas eiles ir Basanavičiaus laiška, apie sumanytą leisti lietuvišką laikraštį. Kudirka perskaitęs tą laiška, bet perdidelio

Tačiau iki 1886 metų jisai su savo raštais lietuvių spaudoje nepasirodė. Vienintelis jo rašinys—„Aušroje“ tilpęs 1886 m. eiliuota satyra, „Kodėl žydai Nevalgo Kiaulienos.“ Kaip lietuvis veikėjas Kudirka pasirodė tik 1888 m., kada pradėjo glaudžiau telktis ir bendrauti tuo laiku Varšavoje esą lietuviai studentai ir šiaip inteligentai.

1886 m. „Aušra“ mirė. Atsimetusieji nuo „Aušros“ kunigai ir jiems artimi, kuriems nepatiko „bedieviškas“ šliupo jos redagavimas, išleidinėjo taip pat Tilžėje kitą savo laikraštį „Šviesa.“ Maskviečiai iš karto rėmė „Šviesą“ ir jai bendradarbiavo (P. Leonas, J. Jablonskis, K. Grinius ir kiti), bet galiau nusivylė jos banalumu ir atsisakė ją rėmė. Varšaviečiai „Šviesos“ nerėmė ir pradėjo mąstyti apie įsteigimą naujo laikraščio vietoj buvusios „Aušros.“ Tam tikslui jie net buvo sumanę steigti slapčią organizaciją, pavadintą „Lietuva“, kurios skyriai turėjo kurtis visuose lietuvių centruose. Svarbiausias organizacijos tikslas turėjo būti naujo laikraščio leidimas. Vadais šio naujo judėjimo buvo J. Gaidamavičius (Gaidys) ir V. Kudirka. Maskviečiai tuo patim tarpu mąstė apie atgaivinimą miru-

sios „Aušros“ ir nepritarė varšaviečių organizuojamai draugijai. Maskviečiai buvo daugiau linkę prie aušrinio romantizmo, o varšaviečiai prie pozitivizmo. Kokia keista tos varšaviečių proponuojamos draugijos turėjo būti struktūra ir kaip naiviai turėjo būti vykunami jos tikslai (nors tie tikslai ir ne blogi), galima matyti kad ir iš čia pacituoto vieno paragrafo iš jos projekto:

„Kaip slapta, draugija dalija savo narius į tris skyrius. Į pirmą skyrių įskaitoma inteligentija, doriškai ir moksliškai atsakanti draugijos uždaviniam ir galinti paduoti iniciatyvą. Prie antro skyriaus gali priklausyti tie nariai, kurie tinka prie tikro išpildymo pirmo skyriaus narių iniciatyvos, kurie gali būti naudingi pirmo skyriaus talkininkai, bet negali būti draugijos vadovai. Į trečią skyrių įskaitomi visi tie, tarp kurių reikia skleisti draugijos siekius ir kurie nori jais naudotis.“

Kitai sakant, draugijos vadais galėjo būti tik tie inteligentai, o valstiečiai galėjo būti primami tik į žemiausią, trečiąjį, skyrių. Draugijos tikslas buvo leisti laikraščius ir šiaip skleisti apšvietą tarp lietuvių, padėti besimokinančiai jaunumenei, priešintis Lietuvos rusifikacijai, išpirkinėti iš svetimtaurių žemes Lietuvos, steigti tautinius muziejus, teatrus, skaityklas, krautuves, kelti pramonę, prekybą ir tt.

Galiau maskviečiai ir varšaviečiai sutiko, kad reikia leisti naują laikraštį. Pasitarimui buvo sušaukta pirmas lietuvių inteligentų susirinkimas Marijampolėje 1888 m. birželio 29 d. (per Petrinės). Kai kurie dalyvių gynė „Šviesą“, tik reikalavo ją patobulinti. Bet Kudirka griežtai stoji už steigimą naujo laikraščio, o „Šviesą“ pavadino ne tikrai klerikalisku, bet net obskurantišku laikraščiu. Į maskviečių pastangas atgavinti „Aušrą“ Kudirka atsakė, kad „Aušra“ jau atliko savo darbą išvariusi tautinio romantizmo barą; kad negalima sustingti toje ideologinėje bazėje, kuri tikrai senovę garbina ir didžiuojasi savo praeitimi. Kudirka siūlė eiti toliau. Jisai buvo Varšavos lenkų pozitivistų mokyklos mokinys, todėl prieš romantikų programą jisai iškėlė pozitivistiškai realistinį pradą. Jisai suprato, kad tautiniai atbūdančius lietuvius reikės šviesti, juos agituoti ir organizuoti, reikės jiems skiepyti jų pačių reikalų supratimą. O visa tai galės atlikti tik tie principais einas laikraštis. Kudirka atstovavo poaušrio gaidynės dvasią.

(Pabaiga sekamam numery)

įspūdžio jisai jam nepadaręs. Štai jo paties žodžiai: „Smilktelėjo, ir vėl, rodos, nieko. „Baviją šie dzeici“ (žaidžia vaikais)—pamislįjau lenkiškai. Tik nuo tos valandos gana tankiai pradėjo skraidyti po mano galvą mislys apie Lietuvą, lietuvius ir lietuviystę, širdis vienok ant tų mislių neatsiliepėdavo...“

„Potam, ar į pusmetį gavau Nr. 1 „Aušros“. Žiūriu, ant pirmo puslapio stovi Basanavičius. „Pranašas“, pamislįjau tada apie Basanavičių jau lietuviškai. Ėmiau skubiai vartyti „Aušrą“ ir... neprisimenu jau visko, kas su manim paskui darėsi... Tiek pamenu, kad atsistočiau, nuleidau galvą, nedrįsdamas pakelti akių ant sienos mano kambarėlio... rodos girdėjau Lietuvos balsą, sykiu apkaltinantį, sykiu ir atleidžiantį: o tu, pakeldy, kur iškisioi buvai? Paskui pasidarė man taip graudu, kad apsikimaukęs ant stalo apsisverčiau. Gaila man buvo tų valandų, kurios nesugrąžintinai išbrauktos tapo iš mano gyvenimo, kaip lietuvių, ir gėda, kad taip ilgai buvau apgailėtinu pagėdėliu... Potam pripildė mano krūtinė rami, smagi šiluma ir, rodos, naujos pajegos pradėjo rasti... Rodos, užaugau išsėk, ir ta pasaulė jau man perankta... Paputau save didžiu, galingu: pasijutau lietuviu esąs...“

Ta valanda antrojo užgimimo yra mano gyvenime per daug svarbi, kad galėčiau ją užmiršti. Negalio taipogi užmiršti, kad ne nepripažinti, kad už tą valandą esu kaltas Basanavičiui.“ („Varpas“ 1893 m. 3 nr.)

V. Paululaitis apie šitą atsivertimą taip rašo:

„Jau gero kai pasisotinusiam Varšavos smagumais, 1883 m. pirmasis „Aušros“ Nr., Lietuvos atgimimo diegelis, įmigo Kudirkos širdin. Krūptelėjo sąžinė, bet tas diegelis, aš manau, tame Sirenos mieste slavių vilnyse būtų suvytęs, sąžinė užsmūds, jei nebūtų pasijutęs iš tų vilnių išmestu. „Aušra“ pradėjo atgimimo darbą, kalėjimas—citadelė“ baigė.“ („Jub. V. Kudirkos Varpas.“)

BAISIOJI VISUOMENINĖ LIGA

DR. J. J. KASKIAUČIUS

Sifilis—"Slapta" Liga

Amerikoje eina smarkus sujušimas prieš *sifilį*. Jau daugely vietų paskelbta griežtas karas tam atkakliam visuomenės siaubūnui. Ir kuo tolyn, tuo vis labyn plinta mobilizacija kovos priemonių prieš šią baisią ligą.

Yra visa eilė taip vadinamų *visuomeninių ligų*,—tokių ligų, kurios atsiranda dėl skurdo, netikusio maisto, netikusių buveinių, susikimšimo ir šiaip visokių ekonominių trūkumų. Pačią žymiausią vietą tokių ligų tarpe užima *sifilis*—*stambioji visuomeninė liga*. Sifilis taipgi vadinama ir *venerinė liga*, *lytinė liga*. Sifilis, triperis (gonorėja), minkštasis šankeris (šankroidas) ir granuloma—vis tai venerinės ligos. Jos taipgi priklauso visuomeninių ligų skyriui.

Su šiaip visuomeninėmis ligomis da pusė bėdos. Jos, mat, nėra "slaptos" ligos. Apie jas galima visur viešai kalbėti, svarstyti, mokinti, agituoti. Tokio viešumo dėka, tūlos visuomeninės ligos jau gerokai tapo pažabotos, apstabdytos. Benaikinant tūlos uodų bei musių rūšis, nyksta ir jų skleidžiamos ligos: drugys (maliarija), šiltinės, geltonasis drugys. Nyksta taipgi ir tūlos bakterinės bei parazitinės ligos.

Bet su *sifiliu* dalykai kitokie. Sifilis—ta pati sunkioji limpamoji liga, ištaisais šimtmečiais buvo skaitoma paslaptinga liga, slapta liga, sarmatlyva liga. Gėda apie ją prie žmonių ir užsiminti. Ta nelemtoji sarmatlyvo slaptumo skraistė didžiai kliudė sekmingai gydyti sifilį ir pakirsti jo besiplatinimą. Aikštėj ir pakampiais, tokio slaptumo pavėny, tarpsta visokio plauko šarlatanai, monelinkinai, "pečelistai," "prapesoriai." Drumstam vandenėly jie vikriai sau meškerioja neišmanėlius, nežinėlius, lengvatikius—ir "gydo" jiems būtus ir nebūtus sifilius, triperius ir ką sau norit.

Draskanti Sifilio Jėga

Pastaraisiais laikais vieš plačiau ir drąsiau eina kalbos apie sifilį. Daroma visokių pastangų *apšviesti* publiką, nurodyti jai tikrąją būklę. Sveikatos skyrių perdetiniai, gydytojai, laikraščiai, žurnalai, radio skleidžia žinių žinias apie šią skaudžią visuomenės rykštę.

Jau ir pirmiau karts nuo karto pasirodydavo pranešimų apie naikinančią sifilio veikmę žmogaus organizme. Kaip ir kitos *venerinės ligos*,

taip ir sifilis atsiranda dažniausia nuo *artimų asmeninių santykiavimų*. Tačiau pasitaiko ir nekaltų apsikrėtimų: nuo įkandimo, nuo apkrestų stiklų, indų, drabužių. Esti ir kitokių "nekalčių" apsikrėtimų. Sakysim, da pirma apsviedimo vyras turėjęs sifilį, apkrečia juo paskiau savo moterį. Arba pirmiau kada sirgusi sifiliu moteris perduoda tą ligą savo vyriui. Arba vėl bile katras, tėvas arba motina, perleidžia ligą savo vaikui,—tai yra *įgimtas arba paveldėtas sifilis*.

Sifilį padaro savo rūšies *parazitai*. Didumo jie nedideli, bet žalos jie pridaro dideliausios. Ligų parazitai dažniausia esti *bakterijos*—smulkučiai *augaliukai*. Bet *sifiliniai parazitai* ne augaliukai, bet *gyvūneliai*, lyg kokie kirmėliukai. Įvajai suraityti, jie sugraizžo, suardo visus kūno audinius, ar tai raumuo, ar gysla, ar kaulas. Kokio tie kirmėliukai didumo, galima spręsti iš šito priedimo. Jeigu suguldytum du tūkstančius sifilinių parazitų eilioj galas su galu, tai vos nevos išeity vienas colis. Puikiai jie atrodo šviežiai paimti ir padėti po mikroskopu: taip jie tau ir vartosi, graižosi, raitosi, virba,—nors tu į juos ir žiūrėk ir tēmyk atsidėjęs. Bet kaip jie negražiai pridaro žmogaus kūne! Milijonų milijonai tų kirmėlių užplūsta *visą organizmą*, visus jo audinius. Jie suardo, suaižėja kraujagysles, arterijas, pagadina ir pačią širdį. Žymi dalis širdies ligų paeina nuo sifilio. Jie sugadina smagenas, nervus, ir daugybė belaimių sifilitikų pripildo beprotnamius, tampa pamišėliais, dėl smagenų suminkštėjimo. Nuo sifilio daugelis nekaltų kūdikių gimsta subjauroti, apkręsti. Tai įgimto bei paveldėto sifilio aukos. Gimsta arba visai negyvi arba baisiai sužaloti, kad ir išgydyt paskui nėra taip lengva.

Kaip gerai, kad bent ant galo visuomenė ėmė blaivai žiūrėti į šitą baisią rykštę. Nuplėšė tą niekingą *slaptumo šydrą* ir griebiasi kovos priemonių prieš visanaikinantį siaubūną. Mokslinė medicina, susijungus su sveikatos departmentais, leidžiasi į patvartį, organizuotą kovą prieš venerines ligas. Ir toj kampanijoje plačiai dalyvauja mišrieji visuomenės sluogsniai.

Įvairios moksleivių, jaunimo, moterų bei švietimo organizacijos ir klubai padeda skleist propagandą kovai prieš sifilį. Supratingesni žmonės patys pirmieji stoja į liusanorių eiles savo kraujui ištirti, ar neturi kokio sifilinio

nuodo. Vasermano tyrimas (*Wassermann test*) parodo, ar kieno kraujas turi sifilio ar neturi.

Kai kurios valstijos jau spėjo pervaryt net ir įstatymus, kuriais reikalaujama, kad būsimieji jaunavedžiai turėtų paliūdijimus apie sveikatą, kad jie liusi nuo bile kokio venerinio apsikrėtimo. Jie turi duot savo kraują ištirt mikroskopiškai ir Vasermano tyrimu. Ir stebėtis reikia, kaip plačiai viešpatuoja venerinės ligos. Bendrai imant, aštuoni iš kiekvieno šimto tebėra ligoti. O pačiuose visuomenės padugniuose apkrestų esti po 30-40 asmenų iš kiekvieno šimto. Beveik kas antras, kas trečias žmogus tebėra ligos auka!

Venerinės ligos sudaro *milžiniškų išlaidų*. Sudaro kalnai asmeninių ir visuomeninių nuostolių. Yra apskaičiuota, jog įmonės nuo 8 iki 10 milijonų darbininkų apleidžia 21 milijoną

Reikia džiaugtis, kad Jungtinės Valstijose nors dabar įsisiūbavo prieš-venerinės kovos kampanija. Daugely vietų, vadovybėje sumanių sveikatingumo perdėtinių, tūkstančiai sutiko liuosą valia išpildyt klausimų blankas, kad jie sutinka pasiduot Vasermano tyrimui. Tuo žvilgsniu ypač plačiai išsijudino Čikaga. Čikagos pavyzdį seka ir kiti miestai.

Visuomenės Higijenos Susivienijimas Amerikoje (*American Social Hygiene Association*) įsteigė platų nacionalų komitetą priešais sifilį. Generolas Peršingas išrinktas to komiteto pirminku. Tas komitetas yra pasibriežęs 1938 metų vasario mėnesį pradėt vart programą palei visą šalį, kad kuo plačiausiai paskleidot *supratimą apie venerines ligas*, kad jas pamatingai išnaikint. Daugely valstijų jau nuskirta *fondai*, sveikatos departamentų žinioje, kad aprūpinus vaistais ir kitokiais gydymo pabūklais visus tuos ligonius *venerikus*, kurie patys neišgali gydytis. Visa, ko reikia, tai kad tik tokie ligoniai *sutiktų* duotis išgžaminuoti ir gydyti.

Jaunuomenė Talkoj Prieš Sifilį

Prasidėjus vajui priešais sifilį, jaunuomenė parodė gyvo susidomėjimo. Ištikrųjų, daugely vietų jaunuomenė atsisoto pačiam kampanijos prieky. Universitetų bei koledžių žurnalai uoliai išvedžioja, kad visi studentai būtinai turi dalyvauti šalies *priešsifilinėje kampanijoje*. Studentai privalo duoti savo kraują ištirti. Jie taip ir daro. Jie šimtais ir tūkstančiais pasiduoda Vasermano tyrimui kiekviename Amerikos universitete. Sakysim, Pittsburgo universitete per porą savaičių virš 1,700 studentų priėmė Vasermano tyrimą.

Iš medicinos taškaregio, universitetų studentų tyrimai parodė, jog sifilis retai pasimaišo jų tarpe. Minnesotos universitete per metus ištirta 7,000 studentų. Ir iš viso šito skaičiaus tik 6 pasirodė turį sifilinio nuodo. Jie, žinoma, tuoj pradėjo gydytis. Studentai visur atvirai ir nuosirdžiai metasi kovon prieš šią pragaistingą jėgą. Jie puikiai supranta, jog sifilis nėra vien tik *individualinė* žmogaus nelaimė, bet yra sunkus *plačios visuomenės uždavinys*. Studentai jau senai atmetė kokius ten prietarus ir slaptumo miglotynus, kurie šimtmečiais laikė apsiautę visą venerinių ligų sritį. Šiuo žvilgsniu jie yra pjonieriai.

Jaunuomenės nusistatymas priešais sifilinę ryškė yra ištikrųjų ženklas. Ir nesebėtina. Juk sifilis arba šiaip venerinės ligos užpuola daugiausia vis jaunus žmones, nuo 20 iki 30 metų amžiaus.

Visa šeima atėjo klinikon Vasermano tyrimui. Taip sekmingas yra švietimas, kurį teikia publikai Jungtinių Valstijų Žmonių Sveikatos Tarnyba. Ligišiole didžiausiu venerinių ligų talkininku buvo jas apsupęs slaptumas.

darbo dienų kas metai iš priežasties venerinių apsikrėtimų. Skaitant dienos uždarbį, sakysim, po 4 dolerius, kokia tai didžiulė pinigų suma priseina apeisti! Išlaidos dasivaro iki 100 milijonų dolerių kasmet. Iš čia jau aišku, kad daug pigiau būtų kovoti prieš tas ligas, kad jomis neapsikrėtus, negu kad, susirgus, gydytis, kentėti ir dykiniuoti be darbo.

O kiek gi dar atseina tų *ligų gydymas*? Pats gydymas užsitęsia nelygu kam. Jei greičiau grįbsies gydymo, greičiau išgysi ir mažiau tau atseis. Įsisenėję sifilio nuotikiai reikalingi ilgo gydymo, su didžiausiomis išlaidomis.

Tulose šalyse kova prieš venerines ligas jau senokai vedama,—ir susilaukta gražių pasėkų. Tokia kova turi eiti visur ir visada, kol galų gale išnyks to pikto šaknys.

Balsuodami prieš sifilī, jaunuļi išejo su griežtai reikalavimais vesti neatlaidziā kovā prieš tā īsīgāļējusī siaubūnā ant plačios *naciōnālēs papēdēs*. Jie reikalauja, kad palei visā plačią šālī būtū paskleista *švietimo kampanija*. Jie reikalauja, kad būtū visur *valdžios* užlaiko-

Kraujo tyrimas parodys: Sifilis gali padaryti panašius požymius, kaip ir kitokios ligos, bet kraujo tyrimas išaiškina visą dalyką. Privačios ir valstybės laboratorijos teikia šitokių patarnavimų gydytojams; beturčiai gali lankytis į nemokamas klinikas.

mos *klinikos* venerinėms ligoms tyrinėti ir gydyti. Jie reikalauja *vedybinių paliūdiimų*, kad jaunavedžiai yra sveiki ir liusoi nuo bile kokio venerinio apskrėtimo. Jie taipgi sutinka, kad būtū baudžiami *„nekleužados“*—kurie nesutinka gydytis, kol visai išgijo.

Nekuriuose universitetuose patys studentai jau įsteigė griežtą patvarkymą, kad visi turi verstinau pereiti per Vasermano tyrimą. Tokie įstatymai jau galioje Minnesotos ir Oklahomos universitetuose. Kalifornijos ir Pietų Kalifornijos universitetuose studentai tariai įvesti tokius pat patvarkymus. Kanzaso universiteto studentai nubalsavo, kad liusoa valia pereitū per Vasermano tyrimus, ir tam tikslui ten pat ant vietos tapo įrengta laboratorija ir klinika.

Platus Visuomenės Susidomėjimas

Amerikinis Viešosios Nuomonės Institutas (*American Institute of Public Opinion*) per visus pėjusius metus vedė tyrinėjimą, idant persitikrinus, kaip reaguojā plačioji publika į venerinių ligų dalykus. Ir štai kokių susilaukė pasėkų.

Pirmas punktas. Amerikos visuomenė pilnai sutinka, kad būtū skleidžiama palei visā šālī *švietimo kampanija*, idant publika taptų gerai supažindinta su venerinių ligų problemomis.

Tapo apskaičiuota, kad Jungtinėse Valstijose yra 12 milijonų sifilii apkrėstų ligonių. Vadinasi, 10 nuošimčių serga ir da tebėra neišgydyti,—iš kiekvieno 10 žmonių vienas yra *sifilitikas*. Ir nuo sifilio paeina tokia daugybė įvairių liguistumų, kad ištikro savo mirtingumu sifilis užima pačią pirmąją vietą: nuo sifilio miršta daugiau žmonių, negu nuo kitokių ligų. Tokių faktų akivaizdoj ar gi galima ir toliau taip tūnoti nežinystės ir prietarų ūkuose?

Amerikinis Viešosios Nuomonės Institutas jau metai, kaip daro bandymus, kaip publika reaguojā į lytinių ligų klausimus. Daugiau negu šeši šimtai to Instituto darbuotojų kas savaitė susiduria su įvairių vietų piliečiais ir prašo jų atsakyti, teigiamai arba neigiamai, į klausimą: „Ar jūs užgirtumėt, kad valdžios užlaikomas biuras skleistų žinias apie lyties ligas?“ Ir per visā plačią šālį žmonių iš kiekvieno 100 nedvedjodami pareiškia „taip.“

Dabar jau tokių darbuotojų bei tyrinėtojų skaičius da labiau padidėjo. Daugely miestų ir valstijų Sveikatos Departmentai nuo savęs pradėjo skleisti venerinių ligų švietimą. Bet to da nepakanka. Kad pasiekus visus šalies užkaborius, *reikia įsteigt federalinė švietimo ir gydymo*

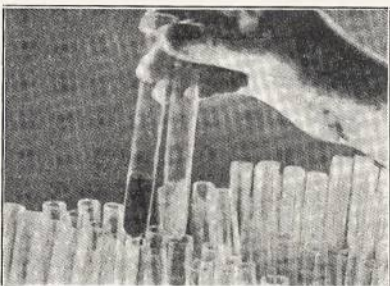
Keliaujančios klinikos aptarnauja tolimesnes nuo didmiesių sritis. Jungtinių Valstijų Žmonių Sveikatos Tarnyba aprūpina laboratorijų įrengimais kraujui tyrinėti. Dešimta šalies žmonių dalis pasiekia tokį patikrinimą.

programa. Venerinės ligoms kontroliuoti būtinai reikia, kad šalies Kongresas nuskirtų 25 milijonus dolerių. Šalies balsuotojams buvo statoma ir tokis klausimas, ar turėtų Kongresas nuskirti tokią sumą pinigų. 75 nuošimčiai užklausitų atsakė teigiamai, vadinasi, 4 iš penkių. Juk jeigu tiek pinigų paskirsi apsisaugojimui ir gydymui, tai kas metai vis mažiau ir mažiau reikės eikvoti pinigų įvairioms pamišėlių bei paliegių įstaigoms, prieglaudoms ir ligoninėms.

Antras punktas. Amerikinis Viešosios Nuomonės Institutas ištyrė, jog balsuotojai sutinka, kad valdžia užlaikytų klinikas venerikams gydyti. 88 nuošimčiai atsakė "taip."

Gydytojų tarpe buvo truputis svarstymų, kaip būtų tos valdiškos klinikos turėtų teikti gydymą: ar visai veltui ar imti kokią atlyginimą nuo ligonių. Vis dėlto dauguma sutiko, kad veneriniai ligoniniai reikia gydyti veltui. 77 nuošimčiai balsavo teigiamai.

Trečias punktas. Amerikos publika sutinka eiti da toliau. Ji sutinka, kad reikėtų bausti žinomus sifilitikus, kurie atkakliai priešintys pasiduoti nuskirtam gydymui. Panašūs įstatymai jau senokai veikia Skandinavijos šalyse. Nors tikros baudmės retai teprisine skirti, vis dėlto toksai įstatymas įgyvendino supratimą, jog ap-

Sifilis pasireiškia pilkoje tyrimo bonkute po dešinei. Skubiai bus pasiūsta raportas iš laboratorijos, taip kad galima būtų pradėti gydymą kuo greičiausiai. Jei susekti pradiniam laipsniui, tai sifilis galima greičiau apstabdėti ir visai išgydyti.

krėsti kitą venerinę ligą yra prasikaltimas. 73 balsuotojų nuošimčiai sutiko, jog reikėtų padaryti įstatymai su "dantimis," kad geriau sukontroliuoti venerinę problemą.

Kelvirtas punktas, kuris susilaukė didelio pritarimo, yra reikalavimas, kad sužieduotos porės pasiduotų kraujo tyrimui prieš vedybą. Konektiko ir Illinojaus valstijos yra pionierės šitos rūšies įstatymų. Panašūs pasiūlymai tapo įnešti į Pensylvanijos, Viskonsino, Aiovas, Kanzaso, Rod-Ailando ir Niū Hempšairo valstijų Kongresus. Labai galimas daiktas, kad įstatymai kaip šitos, taip ir kitose valstijose suteiks savo nuomos apie priešvedybinius kraujo tyrimus.

Amerikinis Viešosios Nuomonės Institutas perleidė per balsavimus žymią Amerikos dalį. Buvo išstatyta klausimas: "Ar jūs sutiktumėte, kad ir jūsų valstijoje būtų įvesta įstatymai, reikalau-

janti venerinių ligų ištyrimo prieš išduosiant vedybų leidimą?" 92 nuošimčiai skardžiai pareiškė "taip."

Būtu, žinoma, užvis geriausia, kad visi suaugę žmonės duotų kraują ištirti. Ir šia plotme tapo susekta įdomių davinų. Jungtinių Valstijų žmonių Sveikatos Taryba, draugė su Čikagos Sveikatos Taryba, perleidė per balsavimą Čikagos mieste šitokį klausimą: "Visiškai slapta ir be jokių jums išlaidų—ar jūs sutiktumėt, kad jūs gydytojas ištirtų jums kraują dėl sifilio?" Balsavo virš milijono čikagiečių, ir pasirodė, jog 96 nuošimčiai stoja už kraujo tyrimą.

Beveik tuo patim laiku, pereitą vasarą, panašiai padarė ir Amerikos Viešosios Nuomonės Institutas. Jojo darbuotojai statė tą patį klausimą balsavimams net 48 valstijose. Bendrai imant, gauta 87 nuošimčiai teigiamų atsakymų palei visą Ameriką.

Kaip Čikagos miesto, taip ir Instituto vedami balsavimai aiškiai parodo, kad plačioji visuomenė sutinka vesti atkaklią kovą prieš sifilio rykštę.

Reikia visiems įsivelti į šituos klausimus. Reikia taip padaryti, kad ne atskiri miestai bei valstijos, bet visa šalis griebtųsi griežtų kovos priemonių. Kad federalinė šalies valdžia nuskirtų tam tikslui reikiamą sumą ir išleistų atitinkamus patvarikymus bei įstatymus.

Simtagalviui veneriniam slobinui reikia nukapti visos galvos.

Mūsų Savišalpos Draugijų Problema

(Tąsa nuo 6 pusl.)

lyvauja darbininkiškame veikime, kovoja už palaikymą demokratijos, remia visokią progresyvią veikimą. Tos draugijos gali pasigirti, kad jos gauna naujų narių ir jų turtas nuolatos auga. Gali būt geru pavyzdžiu amerikinis Tarptautinis Darbininkų Ordenas (International Workers Order). Tai aktyvė organizacija darbininkų judėjime, bet sykiu smarkiausia auganti nariais ir turtu. Panašiai yra ir su Lietuvių Darbininkų Susivienijimu. Vienydamas kitas draugijas, dalyvaudamas bendrame liaudies fronte, remdamas Lietuvos žmonių kovas prieš Smetonos diktatūrą, remdamas Ispanijos kovas prieš tarptautinį fašizmą—Lietuvių Darbininkų Susivienijimas gerai išdirba dirvą, kurioj gausiai auga vaisiai jo paties budavojimui.

GAISRAS -:-

Pranas Kartus

I

ŠIANDIEN Jonas Stalius už paskutinius tris centus nusipirko laikraštį ir vartydamas jo puslapius, tarp daugelio garsinimų užėjo pranešimą, kuriame sako, kad mieste N—, žaislų fabrike, prieš kalėdų šventę, reikalaujama daug darbininkų. Išsiplėšęs garsinimą su agentūros antrašu, jis nuėjo persitikrinti.

Tiesa, ten buvo susirinkęs nemažas būrys žmonių, bet dar ir jam teko proga užsiregistruoti. Ten sužinojo, kad sekantį rytą, penktą valandą, reikės susirinkti prie agentūros ir iš čia užsiregistravusius išvesti darban sunkvežimiu į miestą N—. Todėl ir nenuostabu, kad Jonas Stalius jautėsi gerai. Jis grįžo namo ir papasakojo apie tai Onai. Nors jos akyse įsižiūrėvė rytojaus viltis, bet nusiminusiai kartojo nudevėtą posakį: „Ten yra darbų, kur mūsų nėra...“

Dabar Jonas su Ona planavo galėsią laikinai pasiskolinti pinigų iš Kazio, kurio taupinių nepasisekė bankui nunešti, nes jis nepasitikėdavo jiems ir vis su savim nešiodavos. Kitaip jau būtų gėda ir skolinti. Mėsininkas jau kelis kartus grąsino neduot mėsos ant knygtės, nes jie jau įmėgė maisto iki devyniasdešimts dolerių. Tad gavimas darbo juos labai džiugino. Dabar jie galės gauti nemokamai per keletą dienų, kuomet mėsininkas sužinos, kad Jonas gavo darbą. O kelionei, už kurią reikalauja agentas dviejų dolerių, Jonas gaus pas Kazį ir dar keletą dolerių pragyvenimui, kolei gaus algą už savaitės darbą.

Negaišiuodamas laiko Jonas išsiskubino pas Kazį.

Jis prisitartino prie pašlyjusio į šoną namuko, stovinčio krašte miesto ant upės kranto. Subeldė duris ir jos greitai pravirė.

Tarpdurį pasirodė Kazys.

—Kas tave, broli...

—Svarbus reikalas.

—Eik į vidų.

—Šiandien Bruno agentūroje gavau darbą,— sėsdamas kėdėn, aiškino Jonas.

—Gavai?—abejojančiai klausė Kazys.

—Taigi, gavau.

Jie sėdėjo prie stalo ir rūkė pypkes.

Kazys jam pasakojo nuotikį iš savo patyrimo.

Vieną kartą jam surado agentas, ten kur pamarėj, restorante darbą. Nuvežė jį veltui. Bet agentas išsikolektavo Kazio savaitės algą. Pasakui restoranto savininkas atstatė jį nuo darbo. Jis neturėjo už ką sugrįžti atgal. O Kazio vieton tas pats agentas atvežė kitą darbininką. Ir kaip pastarasis atidirbo kelionės lėšas, tapo išvarytas, kaip ir Kazys.

—Tai savos rūšies raketas,—baigė Kazys.

II

Dar prieš penktą valandą Jonas jau stovėjo prie agentūros, nuo kurios turėjo išeiti sunkvežimis. Nepoilgo susirinko geras būrys užsiregistravusių iš vakaro ir nemažai atėjo šį rytą užsiregistruoti, bet sunkvežimis buvo jau pilnas ir daugiau nereikalavo. Užsiregistravusiems sulipus vežimui ir pradėjus važiuoti, likusieji palydėjo „laiminguosius“ pavydo akimis.

Važiudamas Jonas svajojo apie būsimą darbą. Mat, kuomet agentas paklausė, ar jis žino šį amatą, jis atsakė žinąs, bet iš tikrųjų jis nebuvo matęs nei kaip tos rūšies dirbtuvė atrodė. „Bandyt galima. Nepadarysiu iš syk, pavargsiu dieną-kitą ir pramoksiu, už tai neišvairs“, mąstė Jonas. Jis nei nepastebėjo, kaip privažiavo miestą N—. Sunkvežimis sustojo ties mūriniu namu. Lango stikle didelėmis raidėmis įrašyta „Brown Agency“, matomai to paties agento kontroliuojama, tik kitam mieste.

Vyrai subėgo raštinėn apšilti; vežikas perdavė kokius tai dokumentus agentūros raštininkui ir išvažiavo. Nepoilgo atvažiavo kitas sunkvežimis, gal būt iš kito miesto, taipgi kupinas vyrų.

Artinos aštunta valanda. Atvažiavo keletas naujų sunkvežimių, į kuriuos sulipo vyrai. Bet šį sykį atėjo keletas ir policistų. Jie po du sėdo prie automobilių vairuotojų.

Privažiavo fabriką. Žmonių pilni šaligatviai. Policija piktai varinėjo susirinkusius, švitruodama lazdomis. Prasivėrė fabriko kiemo vartai ir sunkvežimiai smarkiai nūrė į vidų. Čia pasigirdo balsai iš minios:

—Streiklaužiai!

—Skebai!

—Streiklaužiai!

Daugelis vyrų šoko iš sunkvežimių ir susiliejo su streikierių minia. Kiti, pravažiavę pikietus, bėgo lauk iš kompanijos kiemo. Su jais pabėgo ir Jonas. Jie žiūrėjo į pikietų iškasas, obalsius, klausėsi šūkavimų. Teiravosi streikierių, kaip ilgai streikuoja ir teisinosi, kad juos agentai apgavo. Jonas, pavaikščiojęs tarp streikuojančių, išsiskyrė ir pradėjo eit gatve, nežinodamas nei pats kur eina.

Jis dabar širdo prieš agentūros savininką ir tarė sau: "kada nors išdaužysiu jo visus langus, arba sumušiū pamatęs gatvėj!"

Jonas sumprėdė būt šiam didmiestyj, kol gaus darbą.

III

Besibastant jam mieste, bejieskant darbo, užklupo ir naktis. Neturėdamas mieste pažįstamų ir nenorėdamas samdyt buto, kad neišleidot paskutinius centus "niekais," užėjo kavinėn ir ten praleido suvirš valandą. Paskui, kiek pavaikščiojęs, užėjo kiton kavinėn ir ten užtruko geroką laiką. Kuomet kavinės užsadarė, jis, nuėjęs į požeminį traukinį, prasnauđė naktį, tai pavažiudamas į vieną kraštą miesto, tai vėl grįždamas atgal, tai pasėdėdamas stotyse, kuriose galima buvo šaltis pakęst. Ir taip pigiai atsiėjo jam ta naktis. Ryte leidosi įieškot darbo. Ejo iš vienos raštinės į kitą, bet visur gavo atsakymą: "nėra darbo!" Taip jis bandė kelias dienas pogrėčium. Skolinti pinigai taip greit iššliaužė, kad nei nepastebėjo, nors naktis praleisdavo požeminių traukinių stotyse, kavinėse. Po kelių dienų ir ten negalėjo įlyst, nes kavinėj negali sėdėt, jeigu nieko neperki; požeminių traukinių stotin neįlysi, jeigu neturėsi penktuko. Naktimis nėra kur dingt, per dieną nusivalchioji, įieškodamas darbo ir išmaldų prašydamas puoduoti kavos. O čia šventės visai netoli ir jau darbas gaut neįmanoma. Jau buvo bemanąs grįžt namo pėsčias. Bet štai, gatvėj pastebėjo senį su žila barzda, dėvintį raudoną žiponą. Jonas apsisotojo ties juo. Tai—Santa Claus. Jo atydą atkreipė langas, papuoštas įvairiais mažmožiais vaikams kalėdų dovanoms. Jis ilgai žiopojo į tuos mažmožius ir mąstė apie savo vaikus. Kai buvo geresnis laikai, tai ir jis šį-tą nupirkdavo saviesiems. Kazeliui—traukinėlj, Joneliui su Staseliu vėl kokį mažmoželj ir jie laukdavo kalėdų. Laukdavo ateinant Santa Claus. Bet šiemet Jonas ne tik kad negalės nupirkt saviškiams dovanėlių, bet veikiausia neteks jų nei pamatyti, paglamonėt per šventes, kaip kitados. Juk pėsčias nesugrįši, o parvažiuot nēr už ką.

Kažkas nusviedė laikraštį. Jonas pasiēmė jį ir prisiartinęs prie krautuvės lango, apšviesto elektra, vartė puslapius, žiūrinėdamas stambesnius antgalvius.

Tarp daugelio paveikslų ir kitko, užkliuvo jo akys ant šitokio paveiksl. Paveiksle stovėjo moteriškė, uždėjusi ranką vyriškiui ant peties. Jis laikė mažytį berniuką ant kelių, vienas berniukas stovėjo priešais moteriškė, kitas—priešais vyriškį. Virš paveikslu antraštė:

"Desperatiška moteris užnuodijo tris kūdikius ir pati save." Apačioj paveikslo paaiškinta: "šios šeimos tėvas dvi savaiti prieš įvykį apeleido namus ir negrįžo. Jis išeidamas iš namų nepalikio nei cento ir šeimyna kentė badą. Kas su juo atsitiko ir kur jis dingio, niekas nežino..." Po to nurodoma, kokiam puslapyj yra žinia.

Jono rankos ėmė drebėti. Jis vartė ir glamžė laikraščio puslapius, norėdamas rast platesnį paaiškinimą apie šį įvykį. Jis tą paveikslą puikiai pažino. Moteriškė—jo žmona—Ona. Berniukas ant vyriškio kelių—jo jauniausias sūnus—Kazelis. Vyriškis—jis pats—Jonas. Priešais moteriškę stovintis berniukas—jo vyriausias sūnus Jonas. Trečias berniukas, stovintis priešais vyriškį—vidutinysis jo sūnus—Staselis. Tai jo šeima! Dabar jau jie visi negyvi! Negyvi! NEGYVI!!

Jonas vis vartė puslapius, norėdamas patikrinti tragingą jo šeimos žuvimą. Pagaliau surado. Tai būta trumpos žinutės. Paduotas miestas, gatvė, gyvennamio numeris ir nelaimės laikas. Paskui keletas kaltinimų tėvui, palikusiam šeimyną be duonos. Toj pat žinioj tilpo ir Onos atsiveiksinimo žodis.

"Brangusis Jonai! Atleisk man, kad pasiėmiau teisę mirti kartu su mudviejų numylėtais kūdikiais. Nekaltink manęs dėlei jauniasio—jis mirė badu... Matydama kasdieninį jų badavimą, negalėjau ilgiau kęsti... Užtraukdama gyvenimo uždangą, dar sykį prašau: nekaltink manęs, neišmetinėk, nesmerk manęs..."

"Tavo Ona."

Apačioj jos atsiveiksinimo pažymėta, kad visi keturi lavonai išvežti miesto lavoninėn.

Jam spaudė krūtinę neapsakomas sunkumas. Jis glamžė laikraštį, nežinodamas, ką daryt, kur eit. Jis norėjo grįžt miestan, kuriame jo šeima užbaigė tragingą savo gyvastį. Bet ir vėl statė pats sau klausimą: kokia nauda iš to? Jie jau sustingę ir užšalę. O jis?! Kuo jis gali pagelbėt? Jis neturi nei cento. Veikiausiai

nesuspėtu grįžt nei į laidotuves. Jis net negali jų palaidoti. Išsiplešęs šeimos fotografiją, sugniaužė saujon ir pradėjo svirduliuodamas žingsniuot gatve. Jam dabar atrodė, kad praeinantieji gatve žiūri į jį paniekos akimis, rodo į jį pirštais ir balsu šaukia: "Nužudei šeimyną, tu, niekše!"

Jis žingsniavo nesiskubindamas, svirduliuodamas, tartum girtas. Jo akys blizgėjo, kaip stiklinės. Jis buvo apkvaitęs netikėtu nuotikiu, lėta vilko kojas žeme.

Jonas nei nepastebėjo, kaip atsidūrė užmestų. Jis apleido miestą, išalkęs ir privargęs. Milžiniški mūriniai namai, raizg bokštaiš debesis, liko jo užpakalyje. Jis paliko plačiąsias gatves, apšviestas nesuskaitomomis įvairiaspalvėmis elektros lempomis; jis apleido vikriai vaikščiojančius žmones, skubinančius su pirkiniais namo, kitus į krautuves, rūpestingai besirengiančius pasitikti kalėdas.

Nors krautuvių langai puošėsi prekėmis, nors gyvenamųjų langai puošėsi žalumų vainikais, kurių viduryje buvo įtaisytos spinksuolės ir prisegti raudoni kaspinėliai prie vainikų ir pro langus galėjai stebėti eglaites, papuoštas cukreliais, įvairiaspalvėmis lempukėmis ir žvakutėmis, bet šį kartą jų nematė Jonas. Jis praėjo pro viską it apkvaitęs, bejausmis, beregis.

Kuomet išnyko iš jo akių miesto žiburiai, jo mintyse stovėjo šeimos vaizdas. Fotografija, jo tilpusi laikraštyje, jam priminė gražiąją Oną— Oną, kuomet jis ją pažino pirmu kartu šaltakosės parduotuvėje. Tai buvo tuoj po to, kai jis grįžo iš pasaulinio karo. Ji tuomet buvo jauna, daili, smagi. Ji dirbo pas dėdę, kuris karui pasibaigus ją atskivietė iš Lietuvos. Kai Ona vargo ir nelaimių kamuojama apseno, apnyko, ir susiraukšlėjo, Jonas vistiek svajodavo apie gražiąją Oną, kuri priminė jam praeitį. Ji stovėjo jo vaidentuvėje įvairiose pozose: išsigandusi, kai sužinojo apie savo dėdės sausūdystę, kai nedarbo laikams užėjus jis nusibankrūtijo ir nusinuodijo gesu; štai ji linksma ir smagi, kuomet jie įsigijo nuosavą namą; štai ji vėl nusiminus ir isterikei panaši, kuomet bankas atsiėmė namą ir Jonas neteko darbo. Nuo tada ji jo vaidentuvėje atrodė silpna, suvargus ir pakirsta sveikatoje. Ji nuo tada niekad nesišypojo, niekad nebuvo linksma. Kartkartėmis ji verkdamo, atrodė pakvėisusi ir nenorėdavo gyvent po tų visų nepasisekimų. Nuo tada ji pradėjo džiūt ir jos mėlynos akys įdubo pakaktėn. Ji pradėjo kosėt. Jos laibas liemenėlis neteko gražios išvaizdos ir ji atrodė labai susisukus. Veidas susiraukšlėjo ir krūtys

išdžiūvo. Jos gelsvieji plaukai pradėjo trašėti ir ilgoji kasa pasidarė trumputė. Paskui jo akyse ėmė rodytis trys berniukai pageltę, sudžiūvę it sausainiai.

Jis ėjo kankinamas praeities vaizdų. Jo akys stovėjo mėsininkas, kuriam jis gerokai buvo įsikolinęs. Jis nutukęs—plačiažandis. Jo veidas riebus ir blizga, kaip taukais išteptas. "Jis kaltas," mąstė Jonas. "Negalėjo jis palaukti. Juk aš atiduosiu. Na, kad ir neatiduočiau, vis tik dar tu nemirtum badu?" kalbėjo pats su savim.

Jonui rodėsi mėsininko išvaizda kaskart bjauresnė. Jis papurtė galvą, lyg norėdamas atskratyti nuo to plačiažandžio mėsininko. Jis, nepaisydamas širdperšos, šalčio, sniego ir žiaurios vėjo, brido gilumon nakties suvargęs, ištryškusio šalto prakaito lašais veide. Jį kankino mintys. Jis įsieškojo kaltininko, statydamas sau klausimą: "kas nužudė mano šeimą? Kas kaltas?" Jo akys pasirodė susivėlęs stalių skyriaus perdėtinis, kuris Jonui pasakė, kad dirbtuvė bus uždaryta. "Jis kaltas, taip jis... jis galėjo duot man darbą. Ne, tai ne jis... Jis tiek turi tiesos toj dirbtuvėj, kiek ir aš. Kompanija kalta! Kompanija," kartojo pats sau. Jis nepažino tų žmonių... Tada jis kaltino banką, kuris atėmė jų namą. Skverbėsi visokios mintys jo galvon ir nedavė ramybės. Prisimings maršavimą Washingtonn, kuomet jis su kitais pasaulinio karo veteranais ėjo reikalaut bonų atmokėjimo ir kaip Hooveris užsiundė policiją, kareivius ant nekaltų, beginklių demonstrantų, ištaškydamas juos ašarinėmis bombomis ir šautuvais. Jis prisiminė kruvinąjį ketvergą 1932 metų ir chigagiškį Jušką, kritusį toj demonstracijoje nuo kareivių kulku. "Valdžia kalta," mąstė Jonas.

Akyse stovėjo agentas, pas kurį užsiregistravo dirbti, o šis nuvežė jį ir kitus bedarbius skebauti. Ir taip kankinamas minčių, jis slinko tolyn nuo miesto. Kada miestas liko toli jo užpakalyje, jis atsigrįžo pažiūrėt, bet jau žiburių nesimatė. Tik toj vietoj, kur miestas stovėjo, žerėjo rausvai padangė, tarsi gaisro įkaitinta.

Jonas ėjo telteliu, nutiestu skersai menkuti, dvokiantį upelį. Jis atsirėmė rankomis į geležinį tilto barjerą ir jo drėgnos rankos prisילו. Atlupęs rankas, atsirėmė alkūnėmis ir ilgai mąstė, žiūrėdamas į vandenį. Pakraščiai upelio apsitraukę plonų ledo kevalu, bet pats vidurys pluduriavo vėjo judinamas. Jonas kažką mąstė... Jis smarkiai pasipurtė ir jo kūną perbėgo šurpas. Iš šalies žiūrint būtų manęs, kad jis rengėsi skandintis ir įsivaizdinęs vandens

šaltumą, sudrebėjo. Jis atsідuso ir pradėjo žingsniuoti. Brėkstančio ryto šviesoj, dykumos plote, pastebėjo Jonas kažką panašaus į kaimą. Besiartindamas kaimo link, pastebėjo ant pakrypusio stulpo užrašą:

“Dump”

(Sąslavynas)

Priėjęs pirmą būdą jis pastebėjo, kad čia gyvenama žmonių. Nors būdos atrodė prastos, bet jų architektūra buvo panaši miesto mediniams namams, tik šimteriopai mažesni. Šios būdos turėjo langus ir duris.

Jonas pabėdė į duris.

—“Vaida minut!”—pasigirdo kymus balsas. Tarpduryj pasirodė žilabarzdis senis, klausdamas, ko keleivis norėtų.

—Sušilt, —atsakė šis.

Senis įleido Joną vidun. Būdoj buvo šalta ir vėjas skverbėsi pro plyšius.

—Ar senai šis kaimas įkurtas?

—Kaip tik Hooverį išrinko prezidentu, ir kaip nepoilgo prasidėjo sunkūs laikai, tai ir būdos ėmė dygt čia. Todėl, šis kaimelis ir vadinamas Huverville.

Senis paaiškino Jonui, kad į šią vietą miesto darbininkai atveža sąslavas išverst ir jose galima rast ir duonos, ir obuolių, ir laikraščių, ir varinių, ir misinginių dalykėlių, kuriuos galima parduot. Čia galima ir malkų prisirinkti, nes iš miesto sunkvežimiais atveža dėžes nuo vaisių ir kitko. Jonas, pasiklausęs senio pasakojimų, mąstė, kad jis pataikęs ateit į gerą vietą. Jis čia galėsias gyventi, kol darbai pagerės.

IV

Jonas pradėjo naują gyvenimą. Jis sekė čionykščių gyventojų įpročius; greitai laiku jis tapo tikru Huverville piliečiu. Jis greit priprato prie esamų sąlygų ir nieku nesiskyrė nuo seniau čion gyvenančių.

Jis pasistatė būdą iš lentgalių ir sklandžiai apmušė popieromis. Pečių pasidarė iš senos skardinės statinės. Sąslavyne rado “matracą”, ant kurio jis miegodavo.

Atvažiuodavo sunkvežimiai iš miesto su išmatomis. Gyventojai urmu puldavosi rinkti, kas “naudotina.” Kildavo nesusipratimų ir peštynių—štipresni laimėdavo. Jie rinko dėžes, popierą, varį, misingį. Kartais pasitaikydavo rast obuolių, duonos, mėsos ir kai kada tuos dalykus galima valgyt. Kuomet pasitaikydavo rast daug visokių dalykėlių, tą dieną skaitydavo vykusia. Bet dažnai sunkvežimiai atvažiuodavo su plytgaliais, pelenais ir tada negalėjai rast nei

mėzgalių, nei vario, nei misingio, nei malkų, tada gyventojai eidavo būdosna nusiminimo lydimi. Gamtos keitimasis — jų didžiausia nelaimė. Nes užėjus šlapdrabai, kai atvežamos išmatos, negi gali su tokiomis drapanomis išlyst iš būdos. Tuo tarpu sniegas užkloja viską ir nesurast, kas buvo atvežta.

Geroji pusė šio sąslavyno buvo ta, kad čia buvo atvesta geriamojo vandens ryna. Vanduo buvo naudojamas vasaros metu per daug įsidegusioms šiukšlėms gesinti.

Šiame kaime atsirado ir moterų. Po kiek laiko čia gimė ir kūdikis vienai šeimynai. Žinia apie šio kūdikio gimimą pasiekė ir miesto valdininkų ausis. Mat, naujagimio tėvas nuskandino upę, netoli Huverville. Kas tai pranešė vienai ligoinei ir motinai su kūdikiu išvežė ten. Naujagimio tėvo bejieskant, rasta ir daugiau skenduolių.

Sužinojus miesto valdžią, kad Huverville gyventojai maitinasi išmatomis, atvežtomis į sąslavyną, įsakė sanitarijos skyriui deginti sąslavas, nes, girdi, nesanitariška.

V

Sekmadienio rytą Jonas snaudė prie pečiaus. Jis sėdėjo ant šieniko, alkūnės įrėmęs kelienuosna ir plaukais apsamanojusius žandikaulius panėręs plaštakose. Kas tai subėdė duris. Jonas, atidaręs duris, pastebėjo sausu veidu, bet linksmam besišypsantį vyriškį.

Tai buvo Klemansas.

Jis jau ne pirmą syk atlanko Joną. Šį kartą jis turėjo po pažastę kažkokį ryšulį, apvyniotą laikraštinę popierą. Klemansas atsisėdė šalia pečiaus ant šieniko. Valandėlę tyliai žiūrėjo į modernišką pečių.

—Na, tai kaip gyvenasi?—klausė jis.—Vis dar nesikraustai iš čia?

—Kur geriau rasi?—klausė Jonas.

Klemansas ilgai kalbėjo apie tai, kaip pavyko Bedarbių Tarybai iškovot pašalpą, kokius susirinkimus jie laiko, pasilinksmimo vakarus rengia. Paskui jis pasiūlė Jonui ryšulį, dadurdamas:

—Čia atnešiau kelnes ir švarką.

Jonas ryšulį išvyniojo ir ėmė mieruotis. Kelnės gerokai trumpos, bet už tai plėčiu atsilygino, nes į jas galėjo tilpt du tokie Jonai. Pasimiravo švarką. Netiko nei pastarasis. Vis tik jis pasitenkino dovana, nes jo kelnės vos tesilaikė. Iš viso atrodė juokinga, verksmingai juokinga, bet nei Jonas nei Klemansas nesijuokė.

Klemansas kvietė Joną į bedarbių rengiamą pramogėlę: įteikė antrašą ir prašė, kad jis atsisvestų savo draugus, kurie tik norės eit.

VI

Nedidukas kliubas prisipildė skurdžiai apsirengusiais žmonėmis. Atėjo motinos su mažais kūdikiais; susirinko būrelis jaunimo. Jų tarpe nesimatė nei puošniųjų damų, nei kavalierių su frakais, su šilkiniais "cilindrais." Jie, su maža išimčia, atrodė išbalę, sudžiūvę ir išvarginti nedarbo. Nors juos vargino nesukaitoma galybė vargų, bet jie linkamai šoko, griežiant trims muzikantams: pianui, smuikui ir būbnu.

Kliubas darėsi tvankus nuo tabako dūmų, nuo prakaituojančių šokių. Ant nediduko pastolio pasirodė Klemansas. Jis paprašė susirinkusiųjų susėsti ir tuoj pradėjo to vakaro programą. Griežė smuikorius. Geras laikas jis grieždavo teatruose, koncertuose, bet atsiradus kalbiniam judėjimui, jis su tūkstantais kitų ten rūšies artistų, atsidūrė gatvėje. Retkarčiais jis grieždavo radio stotyse, o dažniausia demonstruodavo savo talentą gatvėje, prašydamas praeivių išmaldų. Vaitojo smuikos stygos, paliestos mikliųjų muzikanto pirštų; jos garsai išsididžiai, ryžtai kyla aukštyn, tai vėl liūdnei, verkiančiai puolė žemyn ir nutilo. Smuika tartum kalbėjo ir piešė žmonių gyvenimą, kurie atėjo į šį pasaulį pilni vilčių. Jie kildavo ir skrisdavo aukštyn, kaip ir smuikos išdidūs garsai, bet kokia tai nematoma, daugeliui nesuprantama, jėga, juos bloksdavo prie pat žemės, ir ten jie skurdavo, rūdyjo, dejavo, vaitojo neatsiekę savo troškimų. Jie nusivylę gyvenimu rūdydavo, iki, pagaliau, išblėsdavo paskutinę gyvybę liepsnelė. Klausovų tarpe buvo ir Jonas. Smuika jam priminė daugiau, negu kam kitam. Jos garsai rausėsi jo jausmuose ir lapas po lapu atskleidinėjo jo praieities troškimų knygą ir pagaliau atvertė paskutinįjį tragiškąjį jo gyvenimo lapą, kuris skandino ir naikino jo svajotus troškimus. Jis sėdėjo suakmenėjęs ir šaltas...

Ant pastolio vėl pasirodė Klemansas. Šį sykį jis kalbėjo apie tai, kaip atsiranda nedarbas, kodėl atsiranda, kas prie to veda ir kas atsakomingas už tai. Jis pradėjo kalbėti lėtai, žemu tonu, pridurdamas ir dažnai kosėdamas, bet juo ilgiau jis kalbėjo—jo balsas kėlė aukštyn, apgaubdamas klausovus ir užvaldydamas jų jausmus.

—Dabar mūsų šalyje, turtingiausioje pasaulyje šalyje, randasi septyniolika milijonų nedirbančiųjų! Kas surado žemės gėmėse turtus? Kas pastatė miestus? Kas nutiesė cemento kelius, tiltus, geležkelius? Kas pastatė fabrikus? Kas nugriovė kalnus ir sulgino klonius? Kas nusausino neišbrendamus raistus?—Mes, darbininkai!

Mes užvaldėme orą ir jūrų gėmės. Mes apšvietėm šalį elektra! Mes padirbome milijonus automobilių ir paleidome juos cementiniais mūsų šalies diržais, kurie juosia mūsų šalį. Mes nardom jūrų gėmėse ir ore skraidom plieniniais paukščiais. Taip, mes viską sutvėrėm, kas tik randasi žemės paviršyje. Jei valdžia neteiks darbo nei pašalpos nedarbo ištiktiems—darbininkai patys mokės pasiimti,—baigė kalbėtojas.

—Bravo! Bravo!—pasigirdo griausmingi balsai ir aplovismentai.

VII

Jonas grįžo iš parengimo pilna liepsnojančių idėjų krūtine. Rytė ėmė lankyt kaimynus ir pasakoti jiems apie įgytus išpūdžius, apie Klemanso kalbą. Jis stengėsi jiems įrodinėti, kad mieste eina didelis bedarbių bruzdėjimas, ruošiamos alkanųjų demonstracijos prie miesto rotušių ir alkanųjų maršai į valstijos ir šalies sostines. Pasakojo jiems apie Bedarbių Tarybas ir ką jos veikia, bet nei vienas nekreipė dėmesio į jo pasakas; jo širdingai pasakojimai atsimušdavo į jų ausis ir ten dingo neišaukė jokio atsakymo.

Jis ėjo tolyn, palikdamas juos ramybėje. Jam atrodė, kad jo kaimynai visai nepajėgia protauti ir nesistengia įsikišti išėjimo iš šios pragariškos padėties. Atrodė, kad jie čia gyvena esamose sąlygose, kol truks paskutinioji gyvenimo styga ir pavis į žemę kartu su sąslavomis, nepalikdami jokių ženklų jaunajai kartei.

Dienos slinko niūriai. Žiema kaskart darėsi žiauresnė. Dažniau snigdavo ir neretai suspausdavo šaltis. Gyventojai slankiojo tingūs.

Jonas nebuvo perdaukęs nuosėdų, nors atrodė labai prastai. Jis apžėlė plaukais ir purvu. Jo veide galėjai stebėti didelį nuovargį; gilūs bruožai vagėjo jo veidą. Jo stambūs kaulai, apkarstyti skarmalais, darė jį stambesniu. Gerai prisistebėjus galėjai matyti tvirtą, didelį vyriškį. Bet dabar pas jį nebuvo nieko išdidaus. Jis atrodė vargingas, silpnas, suliesėjęs,—žmogus be raumenų. Gyslos, tartum virvės, laikė kaulus ir nedavė sunaikinti žmogaus pavidalo.

Jis dažnai prisiminėdavo gimtąją šalį—Lietuvą. Jo mintys skraidydavo žaliuose gimtinės laukuose. Jis persistatydavo siūbuojančius rugius, jų gelsvasias varpas; miškus, ežerus. Visi tie gamtovaizdžiai jį traukdavo ten toli, toli, už okeano.

Jono tėveliai, įsikišdami laimės, atvyko Ameriką atsiveždami jį. Iškilus pasauliniam karui Jonas apleido skurdžiai gyvenančius tėvelius ir išėjo karan. Grįžęs, jų nerado. Siaučiant karo metu ligoms—jie mirė.

Jonas savo gyvenime nieko šviesesnio nema-tė. Jį slėgė tamsi, varginanti aplinkuma. Jis dažnai prisimindavo žuvusią šeimą, jo kraujas imdavo virti gyslose, širdis plakdavo tankiau. Pasidarydavo šilta, nejauku, gaila ir akys prisipildydavo karčiomis ašaromis. Dažnai jis prisivajodavo iki saužudystės: „Šoksiu į upę ir užsibaigs vargai!“ Ir vėl bandydavo perkalbinti save: „Ne aš vienas taip gyvenu...“

Huvertilėj gyvenimas darėsi nepakenčiamu. Žmonių čia prisigrūdavo daug ir senesni gyventojai pradėjo apleidinėti šią vietą, eidami įieškoti neapgyventų sąslavynų.

Kuomet miesto įsakymu sąslavas darbininkai degindavo tuoj išvertę iš sunkvežimių, tai nedirbantieji negalėdavo juose rasti valgomųjų daiktų. Nuo tada Huvertilės gyventojai nusprendė aplenkti miesto darbininkus.

Paryčiais Huvertilės gyventojai išmatų dėžes apžiūrėdavo pirmiau, negu miesto darbininkai surinkdavo jas nuo šaligatvių. Mieste surinkę išmatus grįždavo būdosna, perrinkdavo ir „tin-kamesni“ maistą valgydavo.

Pas Joną ateidavo žilabarzdīs Dambrauskas, kurį Jonas pirmiausia pažino ir kuris jam suteikė prieglaudą, kol jis pasistatė savo būdą. Senelis buvo lenkų tautybės, paėjo nuo Varšavos. Jis buvo nešnekus. Dažnai, atėjęs pas Joną prasėdėdavo visą vakarą netardamas nei žodžio.

Jonas iš jo sužinojo, kad senis atvyko Amerikon palikdamas Lenkijoje žmoną ir kūdikį. Jis bėgo iš Lenkijos todėl, kad jam grėsė kalėjimas už priešvalstybinį veikimą. Jis kai kada pareikšdavo norą grįžti Lenkijon, bet po tokio pareiškimo pasižiūrėjęs ir savo drapanas, pusbačius ir iš jų styrinčius kojų pirštus, nusijuokdavo lyg pamišėlis.

Jonas praleisdavo ilgas valandas žiūrėdamas į žuvusias šeimas atvaizdą, priklijuotą prie sienos. Kai būdoj pasidarydavo tamsu, jis atsi-klaupdavo ir atgrubusiais pirštais apčiupinėdavo atvaizdą. Atvaizdas buvo brangiausias praeities atsiminimu.

Kadangi būdos stovėjo prie didžiojo vieškelio, kuriuomi dažnai pravažiudavo turtingieji, grįždami iš miesto į savo rezidencijas, tad jiems naujasis kaimas labai nepatiko.

Tas sąslavynas priklausė vienam stambiam gelžkelių kompanijos savininkui, kuris paveldėjo miestui verst sąslavas, kad iš raisto padarius sausžemį, tinkamą statyti namams. Todėl per keletą metų miestas ir vežė sąslavas tan raistan. Bet dabar, kai to raisto neliko nei žymių, tapo išlygintas plytgaliais, pelenais ir į tą vietą galėjai drąsiai įeiti, tai tam gelžkelių kompanui

atėjo mintis tas būdas sunaikinti ir visas „val-katas“ išvaryti.

Vietoj iškabos „Sąslavynas“ uždėjo ant stulpo iškabą „Privatiška Nuosavybė.“

Sekandį dieną atvažiavo būrys policijos ir įsakė bedarbiams išsikraustyti. Jonas tuo kart buvo išėjęs įieškoti darbo. Grįždamas namo pamatė Huvertilę apsemtą liepsna.

Suivėrpėjo jo lūpos, iškilo protesto kumštis oran, norėjo rėkti, bet nebegalėjo. Jis ėmė smar-kiai bėgti linkui būdos, apsemtos liepsna. Prisi-vijęs policistas jį sulaukė.

—Paveikslas,—sumurmėjo Jonas.

Taip. Sudegė paveikslas, kurį jis gerbė labiau už visą pasaulį, kuris priminė jam praeities se-kundas ir valandas, pergyventas su šeima,—su ja jis dalinosi ašarom ir džiaugsmu tarsi su gy-va. Paveikslas sudeginimas jį kankino labiau, ne-gu pirma žinia apie jo šeimos žuvimą. Jis jautė, kai blogos valios žmonės stengiasi užtrinti pėd-sakus jam mylimiausių žmonių. Jie pajėgė su-naikinti jų atvaizdą, bet nepajėgė jų išplėsti iš Jono krūtinės. Jo sieloj jie bus gyvi, kol jis gyvens. Jis įieškos kaltininko iki sustos plakus jo širdis.

* * *

Už varsnų stovėjo nemažas būrelis bedarbių ir žiūrėjo į liepsnojančias būdas. Jonas dar kar-tą atsigrįžo pažiūrėti į savo būdą, kuri jau baigė tirpti liepsnoje ir vėjas nešiojo kibirkštis ir pe-lenus.

Jonas dūlino žiūrėdamas ir po kojomis girgž-danti sniegą ir mąstė, kokia išeitis, kas laukia jo rytoj? Jau buvo praeinas pro būrį bedarbių, žiūrinčių į sudegintą Huvertilę. Kas tai sušuko:

—Kur?

—Į miestą!—atsakė šis.

—Sugrįžk!

Bedarbiai apsupto Joną ratu ir teiravosi, ką šis mano daryti.

—Nieko,—atsakė jis.

—Į upę,—vienas sarkastiškai pasiūlė.

—Teisingai!

—Nusižudyti!... — piktai ir pajuokiančiai su-šuko pageltę, purvu ir plaukais apsamanoję, Dambrauskas.—Nusižudyti? Mes dirbom, kol mums davė darbus.... vieni tiesėm gelžkelius, kiti statėm namus, fabrikus, tiltus; kasėm an-glis ir tunelius.... ir po to, kai mes viską pa-dirbom.... nusižudyti? Niekados! Aš turiu ge-resnę išeitį. Taip turiu....—visi sužiūro ir styp-čiojanti senį ir laukė, ką jis pasakys.—Mes tu-rim teisę.... teisę....

(Tęsa ant 32 pusl.)

POETAS ZIGMAS GĖLĖ

(25-kių metų pomirtinę sukaktį minint)

ST. JASILIONIS

Su skaudžiu liūdėsiu sielose mes kartkartėmis prisimename ir vieną ir kitą asmenį, asmenį, kuris jau nesiranda gyvųjų tarpe. Prisimename juos dėlto, kad jie vienaip ar kitaip įsmigo, įsirekordavo mūsų atmintin; kad jie, taip sakanč, paliko neišdildomas, neužberiamas smiltimis nei purvu savo gyvenimo pėdas.

Šiandieninė mūsų kalbos temoj yra skaisčių minčių jaunuolis poetas Zigmas Gėlė (Gaidamavičius), negailios mirties nuskintas pačiame pražydėjime, pačiame smagios jaunystės įsibėgėjime, pačiame besiruošime į didelius, žymius darbus. Tai buvo truputį suvirš 25 metai atgal.

Mums trūksta Gėlės biografinių žinių, mes mažai teturime po ranka ir jo kūrybos dalykėlių, bet tuo, ką turime, galime nors trumpai apie jauną kūrėją prisiminti.

Zigmas Gėlė, gimęs 1894 metais, mirė beedamas tik devynioliktus savo gyvenimo metus—1912 m. gruodžio mėn. Nežinot, tokio jauno amžiaus, jis betgi suspėjo įsirekorduoti taip vadinamą gyvenimo knygon, suspėjo palikti gražią apie save atmintį tiems, kurie gyvena po jo laikų. Jis gimęs Naisių dvare, ties Šiauliais. (Apie jo kilmę neturime davinių). Šiauliuose lankė gimnaziją ir baigė ją 1912 metais. Jau buvo įstojęs Kievo universitetą, filologijos skyriun, bet neilgai ten teko jam būti. Susirgo. Sprogusi smegenų votis nulėmė jam ankstyvą šaltąjį kapą. Jo kūnas iš Kievo tapo pargabentas Lietuvon ir gruodžio 9 d. (1912) palaidotas Lėreikių kaimo kapinėse.

Kūrybos darbais, rašinėjimu, pradėjo jis rodytis jau III-IV gimnazijos klasėse bebūdamas. Po pradiniais bandymais, kuriuos spausdino „Šaltinyje“, pasirašydamas pseudonimu Petras Žyžas. Vėliau perėjo liberalų spaudo ir savo eilėraščius siuntinėjo „Aušrinei“, „Lietuvos žinioms“ ir kit. laikraščiams, pasirašydamas pseudonimu Zigmas Gėlė.

Iš mažo jo kūrybos pluoštelio turimo po ranka, prisieina spręsti jo kūrybos vertybę, lygiai kaip ir įvertinti ir patį asmenį, kūrėją. Išsamesnė Gėlės biografija ir platesnis jo kūrybos rinkinys, be abejo, palengvintų mums darbą ir mūsų duodamas jauno poeto darbų apibūdinimas būtų reikšmingesnis. Bet to neturint, apsieiname ir taip.

Jo kūryboje mes randame ir liaudies motyvų, ir besigrožint gamta, ir gilų jausmingumą, meil-

ę, ir tvirtų vilčių reiškiamų gyvenimo ateičiai. Jo kūryba (bent ta dalis, kurią turime po ranka) liuosa nuo misticizmo, nuo tuščių svajonių,—ot, tas ir traukia mums labiau susidomėt jaja.

Gėlė dainuodamas apie grakštų topelį, išaugusį prie jo lango, mato kaip „lipėniai saulutė jį myluoja,“ o pats jaučia, kad jojo „siela laimė vien sapnuoja“... Ir sako:

Vienok tikiu—po metų, po kitų
įkris jos spindulys į mano būtį juodą,
uždegs jausmus, bet jau ne sielvartų,
o meilės, kuri žmogui viską duoda.

Viliojo jį meilė. Ir kurio gi jo amžiaus asmens nevilioja?

Bet jo jaunutį sielą giliai vaizdavosi ir vargai, vargai ne tik esamieji, o ir būsimieji—dar nematyti, tik jaučiami. Ir jis eilėse „Draugams“ sako:

Gal jūs tikėsite, draugai,
Kad tos nelaimės ir vargai,
Kurį nematėme, dar ne—
Mums tiktai ūkana sapne...
Mes juk jauni, jauni, jauni,
Ir mūsų giesmė dar šauni,
Ir mūsų dangiški sapnai,
žavėja mus dar vis jaunai.
Ir mes štai džiaugiamės viskuo...
Ar šalta žiema, ar ruduo—
Visvien be jokių priespaudų,
Kančių, dejonų ir vaidų
Mes sau dainuojame linksmai...
Bet ir paskui, kada rūstus
Gyvenimas, įveikęs mus,
Ves prie kapų šaltos angos
Kiekvieną mūsų ir niuniuos
Mirties giesmelę—
Vai ir tada, mieli draugai
Linksmuoju vakaro laiku
Vėl sudainuokime kartu!
Ir senos gaidos mums atmins
Anuos laikus, kada viltis
žavėjo mus puikiai, jaunai,
Ir virė dyvini jausmai...

Taigi, ir kai gyvenimas rūstus bus įveikęs tuos jaunystės galiūnus, ir kai kiekvieną ves prie kapų šaltos angos ir mirties giesmelę niuniuos, Gėlė kviečia vėl sudainuoti kartu ir prisiminti

tas žavinčias viltis ir dyvinus jausmus! Atsiet, nepasiduot mirties giesmelės įtakai!

Jei eilėse "Draugams" poetas vaizduojasi dar nematytus gyvenimo vargus, tai "Pas langą" jis jau sakosi žinąs ir *tužį ir plieną*.

... Sėdžiu vienas prie lango ir liūdnas mąstau,
Lyg nustojęs ko būčiau šiandieną.
Dar trumpai čia pasauly gyventi gavau,
O žinau jau ir *tužį ir plieną* ...

Tik seniau, kada saulė iš žydro dangaus
Spinduliais apipildavo gamtą,
Aš laimingas buvau, kaip ne žėdnas žmogus—
O šiandieną kentėti man lemta.

Bet, nors rūkiais aptraukta klaiki ateitis,
Ir nors kančios ten joje žvalgena,
Aš įjėškosiu sapnų: juk ne amžiais naktis
Sirdyje dainininko gyvena.

Aišku, jaunas poetas dar nebuvo giliai persiėmęs ateities idealais, marksistine sąmone. Jam ateitis dar atrodė klaiki ir aptraukta rūkais. Kas skelbė marksistinę sąmonę, tas daugelio žmonių buvo (ir dabar dar yra) vadinamas sapnuotoju. Atsimename senųjų žmonių posakį: "prieš vėją nepaptisi." Bet Gėlė jau buvo tiek sąmoningas, kad drąsiai galėjo sakyti: aš įjėškosiu sapnų! Juk ne amžiais gludės priespaudos naktis!

Pažinęs gyvenimo *tužį ir plieną*, jis žvelgia išeities. Žvelgia ir klausia:

*Pasakyk man, drauge, kodėl žmonės čionai
Dar dejuoja, dejuoja dažnai;
Dar kad ryto rasa ant pievelės žalios
Puikiai sužiba saulės jaunos spinduliuos,
Jie verkšlena tyliai, skundžia dalį gailiai
Ir int' rytmečio saulę vis žiūri bailiai?...*

*Pasakyk man, drauge, kodėl dainos čionai
Dar neskrieja erdvėsna jaunai;
Dar jų vaikišios gaidos daubose tyru
Su vėju ir kaukimu šaltųjų audrų
Tiktai kyla ir lekia tuščiais laukais,
Nemeiliais del širdies ir plikais?*

*Pasakyk man, drauge, ko širdis nerami
Taip tvaskėdama trokšta,
Likimo parblokšta,
Ko tie debesys erdvių plačiųjų šėmi,
Išsiskėtę banguoja,
Lyg ko ilgiai, sapnuoja,
Ir int' margą pasaulį iš augšto šaltai
Pasišiaušę sužiūri, nors giedrūs rytai
Jau ant medžių šakų plevesuoja?...*

Šiame paklausime jis jau imato ir *giedrius rytus, plevesuojančius netoliese—ant medžių ša-*

ky. Skaitydamas junt, kaip pats poetas, kad ir netares žodžių, priveda atsakymą: būkime gata-vi sutikti giedrius rytus,—jie čia pat.

Kad Zigmas Gėlė skaito save vargo žmonių dainininku, tai matome iš jo paties žodžių, nors ir alegoriškai pasakytų:

Aš varguolių dainininkas:
Pamatau berželį,
Tuoju giedu ir dainuoju
Jojo skurdžią dalį.

Jis seniau linksmai kuždėjo
Su marga pievužė—
Dabar verkia ir raudoja,
Susikrimtęs ūžia.

Aš dainelių sėjikėlis,
Tą kiekvienas žino:
Sudainuoju—visi lekia
Į daubas beržyno.

Kitur:

Aš išėjau į pievužę,
Kur daug gėlių buvo,
Margos gėlės tyliai verkė,
Ašarėlėmis sriuvo.

Ir jų ašaros tos gailios
Įstabiai žērėjo;
Jose didis sielvartėlis
Spindėte spindėjo.

Žmonės vargšai, žmonės broliai!
Ar taip verkti moka,—
O jei juokiasi, tai skausmas
Lydi jų jų juoką.

Žiūrint į visą tai, ką gyvenimas darbo žmogui teikia—vargus, skurdą—kyla mintyje klausimas: ar delto viso tik ir liūdėt? Gėlė šiame klausime siekia dar toliau: jis klausiasi "*ar turiu bent teisės liūdėti nūnai?*"

Tik vienas aš liūdnas... Kodėl? Ar turiu
Bent teisės liūdėti nūnai?

Man liūdna... Krutinė sustingus alsuoja
Nuo skausmo baisaus, nuo žaidų,
Ir tvinsta kraujais... Bet likimas kvatoja:
Jam žmogų draskyti saldu...

Jis žiūri įnirtęs, kančių erzinas, ir juokiasi.

Bet juokas tas, drauge, už ledą šaltesnis;
Kaip pančiai nakties jis žiaurus,
Kaip veidas numirelio... Veidas baisesnis,
Tur būt, ir už veidą tą bus...

Apdainuodamas kalnelį, jo kilnų grožį ir jo skausmus, audros sūkuriu atgabendus, poetas gražiai viltingai užbaigia:

Bet audra praūžia, ir šviečia saulėlė;
ramumas ir laimė vėl skrieja laukais,
ir juokiasi, skamba senukė žemelė
ir džiaugias iš naujo savaisiais laukais;
ir linksma visur... Atgimimo dainelė
vėl meiliai paplysta ties močia žeme
ir buria, ir žavi malonų kalmelį,
ir supa eglaitės gamtos puikume.

Zigmas Gėlė ir Julius Janonis buvę beveik
vienaamžiai jaunuoliai. Zigmas gimęs porą metų
ir miręs pusketvirtų metų anksčiau už Janonį.
Už metų po Zigmo Gėlės mirties, Janonis parašė
jo atminimui sekamas eiles:

Laki vaidentuvė po erdvę skrajojo
Ir pynė vainiką iš aukso sapnų.
Jautrioji gi siela mylėjo, svajojo,
Ilgėdamas laimės saulėtų dienų.

Dausų sužavėta širdis suvirpėjo
Ir plaukė, bangavo malonūs garsai,
Skaidrieji akordai kas kartą tvirtėjo,
Kas kartą garsesniai skambėjo aidai.

Ir naują pasaulį, pasaulį armonjos,
Vaidino gražieji Gėlės tvariniai,
O lūkesčio pilnos jo dainos malonios
Gaivino lyg saulės skaisčios spinduliai.

Jis grožė gėrėjos, jis meilės telaukė,
Jam kelrodžių buvo auksinė viltis.
Jis laimei tikėjo, bet greitai nutraukė
Gyvenimo siūlą žiaurioji mirtis.

Ir ilsis svajonių apviltas poeta
Šaltosios motušės-žemelės glėbyj,
O laikas svajotas, o laimė tikėta
Da vis nepasiekta, da vis ateityj.

Gražiai apie mirusį poetą atsiliepė ir Faustas
Kirša:

Rytų aureolė tau akį žavėjo,
O siela tik skrido prie laimės krantų;
Nors žmonės krutinę skausmu vien penėjo,
Užteko tau žodžių—troškimų karštų!

Šviesi ateitis neužvylė svajonių,
Nes Muzos draugai vis taku tuomi eis,
Kurį vaidentuvė iš mirtinų klonių
Tau tiesė po kojų saldžiausiais sapnais!

Naktis slepinga, skaistusi Sietynas
Ir veidas vilingas mėnulio rausvaus—
Į vieną vainiką laimėjimo pynės,
Ir vedė prie tikslų švenčiausio, drąsaus!

Gerovė tėvynės—nauda iš arimo,
Lyg Krivės ugnis, vis negeso tavy,
Ir stygos galingos ramaus įkvėpimo,
Skambėjo lig karsto viltingoj širdy.

Sustingęs akordas ant ošiančio miško
Dar kabo ir laukia įpinti dainon,
Bet siela, kur gaudė, sustingo-išblėško,
Nuskrido dainuoti šalin svetimon!

Užmigt, nesvajoti kape amžinybės
Ir dainių numaldo gelsvoji smiltis,
Nors laukia tėvynė jos sielos galybės,
Bet viltį pridengia skaudi paslaptis.

Prisiminimas jauno kiltadvasio poeto Zigmo
Gėlės ir pažvelgimas į jo pareikštus siekinius,
tepaskatina ir mumis siektis į brandesnį grožės
pažinimą, į vingiuoto gyvenimo painiavų supra-
timą, į kilnius idealus, gabenančius žmonijai
giedrius rytus, kurie, anot poeto, jau yra netolie-
se—ant medžių šakų plevesuoją. Reikia juos tik
nubaigt kelti ant žemės, reikia pasitikti!
1938 m., sausio mėn.

Sutinkant Naujus Metus

Štai metai senieji šturmu pasibaigia,
Į šalį nueinant, čia skausmą palieka;
Jėgos kas netekęs, tą laužo ir trempia,—
Maldavimą laiko visai užu nieką.—
Prieš šturmą jei nori ištوتي, laikytis,—
Neftenka betiksliai dairytis.

Linkėti, kad metai naujieji gabentų
Mums laimę, gerovę,—prasmės nebeturi,
Audringi verpetai kartotinai sako:
“Pats laimę sau kūrkis, atsmaukęs kepturę...
Būk gatav's į kovą užu barikadų,—
Šis žygis ir tau kai ką žada!”

Naujuosius metus kai pasaulis sutinka,
Sugaudžia varpai ir suaidi švilpynės,—
Išrodytų, tartum, tu pergalę siekei
Ir savąjį priešą esi jau sutrynęs...

Bet garsui nutilus, tikrovė tau sako:
“Tu skinkie erkėtį nuo tako!”

St. Jasilionis.

Thomas Edisonas

A. A. ELISIEJEV

Jau virš šeši metai, kaip mirė didžiausias išradėjas Thomas Edisonas. Jis gimė Ohio valstijoje, Jungtinėse Valstijose, 1847 metų, vasario 11 dieną. Berniukas dar neturėjo 7 metų, kada jo tėvas persikėlė gyventi į Michigano valstiją, Port Huroną. Thomas pradėjo mokytis viešoj mokykloj, bet jis ten išbuvo tik 3 mėnesius. Kartą berniukas išgirdo, kaip mokytoja apie jį kalba, kad jis „netikęs mokinyš“, ir apie tai papasakojo savo motinai. Thomo motina pati buvo baigusi mokytojos mokslą ir todėl nuo to laiko jį mokino namie.

Namie jis mokinosi gabiai. Dar 10 metų būdamas jis jau buvo perskaitęs daug knygų, kurias jam planingai parinkdavo jo motina. Jį labai traukė technika ir fizika. Berniukas namo pagrindį buvo įsitaisęs „laboratoriją“ iš įvairių bonkų...

Thomas būdamas 11 metų amžiaus pradėjo pardavinėti laikraščius, kad užsidirbus kiek pinigų. Jis nuolatų važinėjo traukiniais tarpe Hurono ir Detroito. Ten pašto vagone įsitaisė ir savo „laboratoriją.“ Kartą smarkiai sukrėsta jo „laboratorija“ vagone padarė gaisrą. Traukinio konduktoriai jį užgesino ir Thomo „laboratoriją“ išmetė pirmoje stotyje, o galingas konduktoriaus smūgis į ausį padarė Thomą ta ausim kurčiu visam gyvenimui. Kiek paaugėjęs Thomas pradėjo leisti laikraštuką. Jis patsai buvo ir korespondentas, ir redaktorius, ir raidžių rinkikas, ir platintojas...

Vėliau jis išmoko telegrafisto darbo ir tame užsiėmime išbuvo iki 1886 metų. Apie tą laikotarpį jis labai domėjosi elektra. Thomas dirbo energingai, darė visokius bandymus ir buvo įsitaisęs iš savo namų elektros pagelba susisiekimą bent su 10 draugų.

Thomas dirbdamas Bostone gavo garsaus anglų mokytojo Faradėjo raštus ir juos studijavo. Savo teorinius patyrimus patikrindavo laboratorijoj. Edisonas išra-

do prietaisą, kuris jį pašaukdavo prie telegrafo aparato.

Pirmas Thomo Edisono užregistruotas išradimas buvo automatiška mašina, suskaitanti balsuotojų balsus. 1869 metais jis persikėlė į New Yorką, kur tuojaus pasižymėjo telegrafo reikaluose ir pas Western Union gavo darbą.

Telegrafijos reikalavimai vis daugiau augo ir tas davė gabiam Edisonui progą dirbti ir ją tobulinti. Jis išrado prietaisus, kuriais galima vielomis tuo pat kartu siųsti po kelias žinias iš abiejų galų. Jis išrado naują būdą telegramos pagelba pašaukti kitą stotį. Toliau Edisonas padarė dar kelis pagerinimus telegrafijos srityje, patobulino spausdinamas mašinėles, išrado prietaisus nutraukimui rankraščių paveikslų ir tt.

Kiek daugiau finansiniai prisisiekes, Thomas Edisonas visą savo energiją atidavė išradimams, gerai įrengė savo laboratoriją, tam nesigailejo lėšų, patsai nuolatų studijavo mokslinę ir techninę literatūrą.

1875 metais užpatentavimų biuras išdavė patentą profesoriui Bell, kuris išrado būdą per vielą perduoti balsą. Edisonas tą sužinojęs, imasi studijavimo ir tobulinimo Bell'o išradimo, kuris iš karto buvo taikomas tik žaislams. Po kelių mėnesių darbo Edisonas išrado mikrofoną, kaip patobulinimą prie Bell'o išradimo, kuris kelis kartus padidina ir padaro aiškesnį balsą. Šis Edisono išradimas ir buvo milžiniškas pasitūmėjimas prie susisiekimu telefonu. Jau 1876 metais atsirado telefonas, kaip didžiausias stebuklas, perduodąs balsą už šimtų ir tūkstančių mylių. Tais metais telefonas buvo išbandytas visos Amerikos parodoj ir po to greitai pradėjo plėstis po Ameriką ir Europą.

Veik tuo pačiu kartu Edisonas daro ir antrą didelį išradimą — fonografą. Pas Edisoną mintis apie fonografą užgimė dar tada, kada jis dirbo ištobulinime automa-

tiško telegrafo... Jis jau tada pradėjo mąstyti, kad galima įrengti tokį prietaisą, kuris užrašytų žmogaus balsą. Vėliau fonografas išsivystė į gramafoną ir patefoną.

1876 metais Edisonas pradėjo darbą išradimui elektros lempuklių. Prie to Edisoną pastumėjo ruso Jabločkovo išrasta elektrikinė žvakė.

“Aš tuojaus supratau,—rašė Edisonas,—kur link turi vystytis tas naujas išradimas. Šio išradimo pagelba buvo galima gauti tik labai stiprią ir aštrią šviesą. Reikėjo išmokti suskaldyti, į daleles išdalinti tą šviesą.” Tuo laiku veik visi Amerikos ir Europos fizikai buvo prieš skaldymą elektros jėgos. Anglijoje net parlamento specialė komisija buvo pareiškus, kad žmogus niekada nesugebės suskaldyti šviesą į mažas daleles ir paskui tam tikrą jų skaičių sujungti į elektros jėgą. Bet Edisonas imasi už to drąsaus darbo...

“Reikia išrasti tokią medžiagą,—rašė Edisonas,—kuri išduotų šviesą, kada per ją eina elektros jėga, ir tuom pat kartu pati nesusinaikintu. Platinas duoda gerą šviesą, kada per jį leidi tam tikrą elektros jėgą. Bet jeigu elektros sriovė esti per daug galinga, tai platinas ištirpsta. Aš turiu surasti ką nors tinkamesnio. Anksčiau ar vėliau aš surasiu.”

Ir Edisonas surado, tai yra, **anglies siūlą**. Bet kol tą surado, tai jis išbandė virš 6,000 visokių augmenų. Ir kada pirmoji elektros lemputė užsidegė, tai Edisonas taip džiaugėsi, jog išsėdėjo prie jos 45 valandas, kol ji užgeso, nors jau pirm to jis buvo dvi naktis nemiegojęs.

Dabartinėse elektros lemputėse (“bulbs”) įkaista jau ištobulintas **metalinis siūlas**. Lemputės gi vidus pripildytas neutrališku oru, kad ji ilgiau išsilaikytų...

Prie Edisono išrastos elektrikinės lemputės pridėjo savo patobulinimus J. A. Fleming ir kiti, ir lemputės apšvietė visą žemės kamuolį.

Bet išradimas ir ištobulinimas elektrikinės lemputės dar nebuvo viskas. Kad gauti į ją elektros sriovę, tai reikėjo elektros ga-

minimo stočių, perleidimo vielų ir visokių pagelbinių prietaisų. Genijališkas išradėjas Edisonas visą tai apgalvojo, suplanavo, ištobulino.

1880 metais buvo pagaminta elektros sriovei gaminti dinamo mašina, kuri 1,200 apsisukimais į minutę davė 5 valandų elektros pajėgos. Ir čia Edisonas turėjo veikti prieš tų laikų technikų ir fizikų mokslą.

1882 metais pirmu kartu toji elektros gaminimo mašina buvo išstatyta Anglijoje elektros parodoje, o taipgi tais metais Amerikoje buvo pastatyta pirmoji elektros gaminimo stotis.

Kiek daug elektros šakoj Edisonas pasidarbavo, geriausiai paliūdija tas faktas, kad tarpe 1880 ir 1908 metų jis gavo net 375 patentus.

Thomas Edisonas savo geniališkais išradimais praturtino ne vien elektros gaminimą ir vartojimą, bet ir kitas industrijos, technikos ir mokslo šakas, kur tik jam teko veikti, kaip tai, metalurgijoje, chemijoje, astronominėje, hidrografijoje ir kitur.

Judžiai taipgi yra išrasti Thomas Ediso. Juos jis išrado 1891 metais. 1912 metais jis išrado ir **kalbinius judžius**, tiesa, jie buvo skirtingi nuo dabartinių, bet perduodavo žmogaus balsą. Ta ideja pasitaravo tolimesniam kalbinių judžių tobulinimui.

Per pasaulinį karą imperialistai pakinkė Ediso no protą karo reikalams. 1915 metais Amerikos valdžia paskyrė jį pirmininku karo technikų komiteto, o 1917 metais įtraukė į karo laivyno komisiją.

Kiek daug Edisonas padarė išradimų ir kaip platus tas laukas, paliūdija vien tas, kad jis tik Amerikoje turėjo virš 1,200 patentų ant įvairių savo išradimų. Veik tokį pat skaičių patentų jis turėjo ir Europoje.

Prieš savo mirtį paskutiniaisiais keliais metais Edisonas vadovavo daugeliui laboratorijų, kurių dalininku (šėrininku) ir jis patsai buvo. Iki paskutinės valandos savo gyvenimo jis labai domėjosi mokslu ir technika.

Kaip Žudoma Spauda Lietuvoj

Seniau po kiekvienu spaudiniu būdavo dedama pastaba: "Karo cenzūros leista." Dabar tokia pastaba nebededama, bet tas dar nereikia, kad lietuvių spaudai dienos būtų palengvėjusios. Atvirkščiai, pagal veikiančią spaudos įstatymą dar sunkiau negu buvo pirma kai karininkas uždėdavo šampą "karo cenzūros leista" ir pasirašydavo. Tada laikraščiai darydavo taip: surinkdavo laikraštį ar knygą ir penkias korektūras įteikę cenzoriui laukdavo, kol iš komendantūros grąžindavo pribraukytą. Išbrauktas vietas išimdavo ir kuo nors kitu užpildydavo, nes tuščią popierių paliktį nevalia, uždrausta, nes tuščias popieris irgi agituoja skaitytoją tarsi pranešdamas, kad čia buvo kažkas parašyta, bet cenzūra išbraukė.

Dabar cenzorius laikraščių nebebraukia ir korektūrų nepriiminėja. Jam turi būti laikraštis įteiktas tada, kai jis jau atspausdintas ir teksto pakeist nebegalima, galima tik iš matricų eilutės iškapoti. Be to dabar cenzorius ne tik cenzūroja, bet ir už kiekvieną nepatinkamą žinutę baudžia pinigine pabauda, kas labai apsunkina kiekvieną laikraštį ekonomiškai. Todėl kiekvienas redaktorius turi bijoti ir saugotis kiekvienos kad ir menkiausios žinutės, kuri gali nepatikt fašistams. Nes už tai bus laikraštis ne tik sulaikytas, bet dar ir pinigine pabauda nubaustas.

Bet dar ne viskas. Laikraščio redaktorius turi dėti visus raštus, kuriuos jam lieps koks nors valdžios atstovas. Nevalia prie to rašinio pridėti jokios pastabos arba paaiškinimo. Todėl "Lietuvos žinios" ir "XX Amžius" turi dėti visas kad ir kvailiausias kalbas Smetonos ir jo ministerių. O tokių kalbų atspausdinimas daug užima vietos ir daug kainuoja. Be to, laikraštis turi dėti tuos straipsnius kaip redakcijos nuomonę, kuriuos įsakys. Todėl 1936 metais demokratiškų pažinių "Kultūroj" kaippo redakcijos nuomonė buvo atspausdintas bjauriausias straipsnis prieš demokratiją, jame buvo giriamas lietuviškasis fašizmas. Šitą straipsnį redakcijai buvo įsakyta dėti. Kadangi jokios pastabos nebuvo ir negalėjo būti, tai daugelis skaitytojų buvo nustebinti tokio bjauraus straipsnio patalpinimu ir daug pažangių žmonių nebeįsivertė "Kultūros" imti į rankas.

Todėl visai suprantama, kodėl Lietuvoj spauda taip skursta, mažai kas ją skaito. Jeigu Lietuvoj būtų tokia spaudos laisvė, kokia yra Ameri-

koj, galimas daiktas, kad Lietuvos lietuviai pasivytų Amerikos lietuvių. O dabar lietuviškų laikraščių Amerikoje išeina tris kartus daugiau, negu Lietuvoj! Kas tam netiki, gali patikrinti. Kaune lietuvių kalba išeina tik trys dienraščiai.

E. R.

Chinijos Komunistai ir Chinija

(Tęsia nuo 3 pusl.)

Partijos padaryta taika. Sudaryta bendra valdžia visai Chinijai. Ta valdžia ima užsprاند japonams parsidavusius generolus. Po šešių mėnesių karo Chinija tebėra nesumušta. Tą pripažįsta net buržuaziniai karo specialistai.

Ypatingai Japonijos imperialistams nevyksta karas ten, kur prieš juos kaunasi buvę raudonarmiečiai. Chinijos Aštunto Kelio Armija sugebėjo išvystyti Japonijos armijos užfrontėje didelį partizanų karą. Partizanai skaudžiai muša per susisiekimo kelius ir tuom paralyžiuoja Japonijos armijos veiklą.

Dar sunku numatyti karo galas, bet jau yra faktas, kad Chinijos tautinės laisvės apgynime geriausiais kovotojais pasirodė komunistai. Tą pripažįsta draugai ir priešai.

GAISRAS

(Tęsia nuo 26 pusl.)

—Apiplėšt banką?—pasiūlė juokdarys.
—Mes turim teisę reikalaut valdžios pagalbos!
—pagaliaus ištars Dambrauskas, tikrindamas visus pavandeniuosius akimis.
—Tai ir gausi lazda per galvą!
—Aš einu,—ryžtai tarė senis.—Man jau nusibodo... Negaliu ilgiau... Kas su manimi?—ir pradėjo eiti miesto link.

Jonas pasekė pirmąjį. Paskui ir antras, ir trečias ir ketvirtas. Išsitiesė ilga eilė bedarbių miesto link. Jonas atsigrižo ir pamatė, kad nei vienas nepasilieka.

—I rotušę!—pašnabždomis ištarsė Jonas.

—I rotušę!—visi vienos minties gaivinami ėjo reikalaut darbo ar duonos, nepaisant, kas jų laukia mieste, policijos buože ar švino lietus. Alkanam vis vien!

Budavokime A. L. D. L. D.!

35

Ilgus metus viešpataujantis ekonominis krizis ir darbo žmonių vargas, fašizmo užpuolimai ant darbininkijos ir mažesnių tautų, Sovietų Sąjungos pasekmingas maršavimas pirmyn prie laimingo, smaguaus ir gero gyvenimo,—visa tai ir daugelis kitų labai svarbių įvykių suteikia aiškiausią supratimą, kad darbo žmonės turi burtis ir organizuotis į savo organizacijas.

Lietuvių tarpe pasireiškė stiprus bendro fronto judėjimas Amerikoje ir Lietuvoje. Visi, kam tik brangi žmonių laisvė, kas tik stoją prieš reakciją, už progresą, jungiasi kovai už demokratiją, prieš fašizmą, prieš agresorių karą Ispanijoje ir Chinijoje.

Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos kuopos ir nariai dabar turi geriausią progą auklėti šią organizaciją. Juk mūsų Draugija jau gyvuoja 23-čius metus. Mes apjungėme tūkstančius lietuvių Jungtinėse Valstijose, Kanadoje ir turime kuopas Francijoje, Pietų Amerikoje. Mes išleidome 42 knygas istorijos, abelno mokslo, dailės ekonomijos ir darbininkų reikalais. Jokia kita sriovė neturi tokios galingos organizacijos. Kitataučiai pažangūs žmonės gerėjasi lietuviais, kad mes turime tokią organizaciją, kuri rūpinasi kultūros ir apšvietos reikalais, kuri taip sėkmingai paskleidžia tikro mokslo knygas ir brošiūras, kuri reguliariai leidžia žurnalą „Šviesa“.

ALDLD organizacija tūkstančiams lietuvių pasitarimo pakėlimu jų apšvietos, kultūrinio prisilavinimo. Kasmet mes pasiunčiame tūkstančius knygų ir „Šviesos“ kopijų į Braziliją, Argentina, Urugvajų, Franciją, Kanadą, Luxenburgą ir net Afriką,—kur tik randasi lietuvių. Mes gauname iš visų pasaulio dalių laiškus, prašymus literatūros. Mes neatsisakome pagelbėti ten gyvenimo aplinkybių nublokštiems mūsų tautos broliams ir seserims. Mes su miela ukvata pasiųstume tūkstančius knygų ir į Lietuvą, jeigu tik ten būtų atdaros durys apšvietos ir kultūros raštams. Bet, mūsų visų nelaimėi, Smetonos fašistas nepraleidžia mūsų leidinių net mokslo įstaigoms ir laikraščiams. Bet mes prieš fašistus nenusilenkiame ir surandame būdus pasiekti ir Lietuvoje vargstančių darbininkiją ir studentiją.

ALDLD nuolatos rūpinasi teikti pagalbą kiekvienam pažangus darbui, kiekvienai darbo žmonių kovai. Mūsų kuopos kasmet surengia tūkstančius apšvietos vakarų, prakalbų, koncertų, paskaitų, vaidinimų, balių, piknikų ir kitokių pa-

rengimų! Mūsų kuopos ir nariai šelpia politinius kalinius, pakliuvusius į nelaisvę kovoję už darbo žmonių reikalus, už geresnį gyvenimą, ir progresą. Mes dirbame, kad pagelbėjus Lietuvoje atsteigtai demokratijai.

Mūsų organizacija daug didelių darbų nuveikė ir ateityje nuveiks. Todėl ji užsitarnauja visų demokratiniai nusistačiusių lietuvių pagarbos ir pagelbos.

Su vasario 1 diena prasidėjo vėjus už naujus narius į ALDLD. Jis tęsis iki Pirmajai Gegužės. Vajaus metu nėra jokio įstojimo.

ALDLD nario duoklė yra maža, būtent, tik doleris ir penkiasdešimt centų (\$1.50) į metus. Jis už tas duokles gauna tų metų išleistą knygą bent \$1.25 vertės ir žurnalą „Šviesa“, kurio prenumeratos kaina \$1.00. Narys, kuris nori gauti tik žurnalą, moka tik \$1.00 duoklių. Seimynos nariai, kurie neima literatūros, metinių duoklių moka tik po 10 centų. Čia gimęs jaunimas, kuriam yra lengviau skaityti anglų kalboje, gauna anglų kalboje knygas.

Ar gi gali rasti dar kita tokia organizacija, kuri turi taip prakilnius tikslus ir kurioje taip lengva priklausyti? Ne, nėra! ALDLD yra tokia organizacija, kurioje gali rasti vietą kiekvienas doras, pavyzdingas lietuvis. Ji dabar turi apie 6,000 narių, bet ji turėtų dar kelis kartus padidėti!

Vajaus metu skiriamos kuopoms dovanos. Jos yra sekamos:

(1) Keliaujantis organizatorius — tai graži, \$65.00 vertės statula. Kuri kuopa gaus daugiausiai naujų narių, tos kuopos bus į tą statulą įrašytas numeris ir metai ir kuopa laikys ją pas save per ištisus metus. Jeigu kuri kuopa pagrečium išlaikys statulą per 3 metus, tai yra, per tris metus daugiausiai gaus naujų narių, tai kuopai statula pasiliks ant visados ir puoš jos susirinkimų svetainę.

(2) Gražus ir didelis viso pasaulio žemlapių ir faktų atlasas anglų kalboje. Jo kaina \$5.

(3) Gražus ir didelis dd. Stalino, Lenino arba Vorosilovo paveikslas.

Tai gi, skiriamos trys brangios dovanos. Mes kviečiame visas ALDLD kuopas ir narius stoti darban, kad šiemet gavus į ALDLD 1,000 naujų narių! Tas galima padaryti. Dirbkime visi ir visos! Budavokime kultūros ir apšvietos lietuvių masinę ALDLD organizaciją.

ALDLD Centro Komitetas.

Skaitkite Savo Spaudą

"LAISVĖ," tai pirmas lietuvių liaudies dienraštis pasaulyje. Eina kiekvieną dieną, apart sekmadienių. Penkis kartus į savaitę šešių ir kartą aštuonių puslapių. Duoda daug ir naudingų raštų iš viso pasaulio. Talpina žinias, apysakas, įvairumus, eiles ir korespondencijas iš visų kraštų.

Prenumerata metams \$5.50, pusei metų \$3.00.

ADRESAS:

"LAISVĖ," 427 Lorimer St., Brooklyn, N. Y.

"VILNIS," vienatinis liaudies dienraštis lietuvių kalboje vidurinėse Jungt. Valstijose. "Vilnis" eina šešis kartus į savaitę. "Vilnis," kaip ir "Laisvė," turi moterų skyrių, jaunuolių anglų kalboj skyrių, talpina geriausių rašytojų raštus, straipsnius, eiles, apysakas ir daug mokslo raštų.

Prenumerata Jungt. Valst. metams \$5.50, pusei—\$2.75.

ADRESAS:

"VILNIS," 3116 S. Halsted St., Chicago, Ill.

"LIAUDIES BALSAS," tai vienatinis lietuvių liaudies savaitraštis Kanadoje. Jis teikia geriausias raštus ir žinias, ne vien apie Kanados darbininkų gyvenimą ir reikalus, bet ir iš viso svieto.

Kaina metams Kanadoj \$2.00, J. V. A. \$2.50.

ADRESAS:

"LIAUDIES BALSAS"

P. O. Sta. C., Box 1013, Toronto, Ont., Canada.

"Šviesos" Skaitytojams

Draugai! Jeigu kuris tik persikeltai į naują vietą gyventi, tai tuojau apie tai praneškite "šviesai," kad galėtume pakeisti jūsų antrašą. Visada praneškite, kokis buvo jūsų senas antrašas, kokis yra naujas ir kokios kuopos narys esate.

Antrašų pakeitimą praneškite sekamu adresu:

"Š V I E S A"

46 Ten Eyck St.

Brooklyn, N. Y.

36 Skaitkite Savo Knygas

Nėra geresnio ir prakildesnio darbo, kaip skaitymas knygų, mokymasis, savęs apšvietas.

Darbininkų knygos, juk tai kelrodžiai! O geriausias ir pigiausias knygas galima gauti tik Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos centre. Čia žemiau telpa knygų surašas.

Nupigintas Knygų Išpardavimas:

- Istorija Socializmo Jungtinėse Valstijose. M. HILLQUIT, 450 pusl.; buvo \$1.50, dabar 50c
- Karolio Markso Teorijos Sistema. L. BOUDIN, 336 pusl., kaina \$1.50, dabar 50c
- L. Bonoparto ir Piliečių Karas Francijoje. K. MARKS, 360 pusl., kaina buvo \$2.00, dabar 50c
- Komunizmas ir Krikščionybė. VYSK. BROWN, 224 pusl., kaina \$1.25, dabar 25c
- Darbininko Sveikata. Dr. J. J. KASKIAUCIUS, 628 p., k. \$3, dabar \$1.00
- Gamta ir žmonės. M. ILJIN. Knyga turi 320 puslapių. Labai naudinga knyga. \$1.00
- Istorija Klasių Kovos Amerikoje. A. BIMBA, 608 pusl., kaina buvo \$2.25, dabar 50c
- Leninas, Jo Gyvenimas ir Darbai. JAROSLAVSKI, 432 pusl., kaina \$2.00, dabar 50c
- Pasaulio Stebūklai. J. J. KASKIAUCIUS, 416 p., kaina \$2, dabar 50c
- Argentina ir Ten Gyvenantieji Lietuviai. M. RASODA, 192 pusl., kaina 75c., dabar 25c
- Aliejus. UPTON SINCLAIR, 792 p., k. \$2.50, dabar \$1.00
- Religija, Tomas II. ST. MATULAITIS, pusl. 250, k. \$1.25, dabar 50c
- SSSR 15-tais Metais. R. MIZARA, 286 puslapių, kaina \$1.00, dabar 50c
- Spalis ir Kitos Apysakos. JAKOVLEV, 288 puslapių, kaina \$1.50, dabar 50c
- Pirmoji Lietuvos Proletarinė Revoliucija ir Sovietų Valdžia. V. KAPSUKAS, 240 puslapių, kaina 75c
- Povilas Jurka. M. RASODA, 318 pusl., kaina 75c
- Kelias į Naują Gyvenimą. A. BIMBA, 264 puslapių. Jos kaina \$1.00. ALDLD nariams 50c. Ši knyga tik išėjusi iš spaudos. Ji reikalinga kiekvienam darbininkui ir smulkiam bižnieriui perskaityti, kad supratus kaip galima būtų Amerikoje laimingai gyventi.

Užsakymus ir čekius bei money orderius siųskite ALDLD Centro Komiteto sekamu antrašu:

A. L. D. L. D.

46 Ten Eyck St.

Brooklyn, N. Y.